

Treball de fi de grau

Títol

**Reportatge audiovisual sobre metodologies pedagògiques
alternatives a Catalunya
Investigació i comparativa**

Autor/a

Anna Gordiola i Lara Bonilla

Tutor/a

Rosa Maria Quitllet

Departament	Departament de Publicitat, Relacions Públiques i Comunicació Audiovisual
Grau	Periodisme
Tipus de TFG	Projecte
Data	01/06/2017

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	Reportatge audiovisual sobre metodologies pedagògiques alternatives a Catalunya Investigació i comparativa		
Castellà:	Reportaje audiovisual sobre las metodologías pedagógicas alternativas a Cataluña Investigación y comparativa		
Anglès:	Audiovisual report on alternative pedagogical methodologies in Catalonia. Research and comparison.		
Autor/a:	Anna Gordiola i Lara Bonilla		
Tutor/a:	Rosa Maria Quitllet		
Curs:	2016/17	Grau:	Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català:	pedagogies alternatives, pedagogies lliures, educació, escoles, Catalunya, ensenyament, aprenentatge
Castellà:	pedagogías alternativas, pedagogías libres, educación, escuelas, Cataluña, enseñanza, aprendizaje
Anglès:	alternative pedagogies, free pedagogies, education, schools, Catalonia, teaching, learning

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Les pedagogies alternatives tenen un llarg recorregut històric. A Catalunya han nascut diferents escoles i espais que es desvien de l'educació tradicional, aproximadament existeixen 196 projectes lliures i alternatius. Aquest treball d'investigació audiovisual permet fer una radiografia de les diferents metodologies que s'apliquen en aquestes escoles i espais i, alhora, compara aquestes amb les maneres d'ensenyar i educar de l'escola convencional. A través de diferents veus dels sectors implicats, es reflecteix la situació educativa actual sense donar preferència a cap de les metodologies estudiades.
Castellà:	Las pedagogías alternativas tienen un largo recorrido histórico. En Cataluña han nacido diferentes escuelas y espacios que se desvían de la educación tradicional, aproximadamente existen 196 proyectos libres y alternativos. Este trabajo de investigación audiovisual permite hacer una radiografía de las diferentes metodologías que se aplican en estas escuelas y espacios y, a la vez, las compara con las maneras de enseñar y educar de la escuela convencional. A través de diferentes voces de los sectores implicados, se refleja la situación educativa actual sin dar preferencia a ninguna de las metodologías estudiadas.
Anglès:	Alternative pedagogies have a long history. In Catalonia, different schools and spaces that differ from traditional education have arisen, there exist approximately 196 free and alternative projects. This audiovisual investigation project allows us to make a radiograph of the different methodologies that are applied in these schools and spaces and, at the same time, it compares these with the ways of teaching and educating of conventional schools. Through different voices of the implicated sectors, the current educational situation is reflected without giving preference to any of the studies methodologies.

Índex

1. Introducció.....	1
a. Objectius	2
b. Hipòtesis	3
c. Justificació.....	3
2. Memòria	5
a. Metodologia.....	5
b. Guió reportatge audiovisual	6
i. Guió tècnic	6
ii. Pla de rodatge	23
iii. Pressupost.....	25
iv. Post-producció.....	26
v. Estructura del reportatge	27

MARC TEÒRIC

3. Origen i context.....	28
a. Antecedents	28
b. Pedagogia progressista	29
a. 'Institució Libre Enseñanza'	31
c. Els moviments de renovació pedagògica.....	31
4. Pedagogia Waldorf.....	33
d. Rudolf Steiner	33
e. 'La Antroposofia'	33
f. La primera escola Waldorf.....	34
g. La metodologia Waldorf	36
5. Pedagogia Montessori	38
a. Maria Montessori	38
b. Influències.....	39
c. L'estètica de l'escola i el material	40
d. L'educació alliberadora.....	40
e. La individualització i sociabilització	41
6. Pedagogia Lliure	42
a. Alexander Sutherland Neill	42
b. Ovide Declory.....	43

c. Freinet.....	44
d. Punts clau de la metodologia lliure	46
7. Comparativa	48
8. Les pedagogies alternatives a Catalunya i Espanya amb números.....	49
9. Legislació	49
10. Pedagogies lliures vs pedagogia tradicional	50
11. Conclusions	54
12. Bibliografia.....	56
13. Webgrafia	56

Agraïments

Volem agrair la col·laboració de totes les escoles i espais que ens han acollit i donat suport en el nostre projecte d'investigació. En especial, a l'escola Waldorf Steiner El Til·ler, per aproximar-nos una mica més en aquest tipus de metodologia i donar-nos carta oberta a la filmació dels seus espais, equipaments i alumnes. Les nostres sinceres gràcies a l'Escola Liberi i a l'Espai La Nou per actuar com a fonts fiables i indispensables i acceptar les nostres càmeres. Agrair també a l'IES Maremar i a la Xarxa d'Escoles Lliures per apropar-nos en el món de l'educació d'una manera més crítica i ensenyar-nos quines són les seves maneres de treballar. Particularment donar les gràcies a Pitu Martínez per obrir-nos les portes del Departament d'Ensenyament i oferir-nos la visió més administrativa i legal de la situació educativa actual. Sense tots ells, el nostre reportatge no hauria estat possible.

Al nostre càmera oficial Aitor Pérez per la seva constant ajuda i per ensenyar-nos una mica més sobre el món audiovisual. Gràcies per aconseguir formar un equip tan ben complementat i imprescindible per obtenir el resultat final.

A Raimon Trepà i Carlos de Salvador per haver invertit gran part del seu temps en la creació musical del nostre reportatge. Gràcies per donar-nos el toc de ritme necessari.

La realització d'aquest present reportatge i treball de fi de grau és fruit, també, de les orientacions, suggerències i correccions de la professora Rosa Maria Quitllet. Gràcies per ser la nostra guia amb plena confiança, per haver estat sempre alerta de les nostres peticions aportant observacions valuoses i essencials.

Gràcies a tots per introduir-nos en el món de l'educació i l'audiovisual. Un territori que pensàvem que el teníem molt trepitjat i del qual, només havíem fet un petit pas.

1. Introducció

La societat entén l'educació pública i gratuïta com un fet natural, normal: quan naixem és molt probable que anem a una guarderia, després passem a l'educació infantil fins als 6 anys, a partir d'aquí comencem la nostra educació obligatòria amb la primària, la secundària i després seguim amb el camí que decidim. Arran d'això, segons dades del INE, l'any 2016 a Espanya un 97% dels nens estaven escolaritzats.

Tots els que hem anat a l'escola estàvem acostumats a tenir certes obligacions, com complir un horari establert i entregar els deures diàriament. Estàvem acostumats a tenir unes assignatures pactades i que la classe durés una hora. Si fèiem 8 hores d'escola al dia, eren 8 assignatures diferents. L'esbarjo durava 30 minuts i quan s'acabava havíem de fer una fila per tornar a les aules. A l'hora de dinar, era obligatori menjar-s'ho tot i a casa, quan estaven més contents, era quan als exàmens trèiem d'un 8 cap amunt i quan ja estaven tots els deures fets.

Però què passa si ara ens diuen que totes aquestes obligacions establertes s'han difuminat, han canviat o fins i tot, s'han eliminat? Escoles sense deures, sense exàmens, sense assignatures, amb mètodes més centrats en les emocions i els sentiments... Ens endinsem, doncs, en un mar d'informació que ens obliga a preguntar-nos certs paradigmes.

Aquest present treball de fi de grau pretén demostrar que no totes les escoles són iguals i que existeixen metodologies d'aprenentatge diferents. Volem aconseguir ampliar la mirada d'aquest món de l'educació i mostrar a tothom aquestes alternatives a un sistema que, segons alguns experts en el tema, ja no respon a l'era tecnològica ni a l'expectativa social i que, en alguns casos, no és capaç de cobrir les necessitats dels nens i nenes.

Per altra banda, educadors i professionals de l'àmbit de l'escola tradicional, afirmen que aquestes alternatives no asseguren que el nen assoleixi el nivell educatiu establert en el currículum pactat per la llei. A més, afegeixen que l'escolarització tradicional està renovant els mètodes d'ensenyament per tal d'adaptar-se a la nova era tecnològica i a les necessitats socials que estan en un canvi constant.

Per això, hem fet un recorregut històric d'ençà que es va iniciar l'escola pública, gratuïta i universal fins que van començar a aparèixer els primers moviments revolucionaris exigint un canvi en l'escolarització. Gràcies a aquesta introspecció al passat, hem pogut aprofundir en la situació actual amb criteri i mostrar la divergent situació entre els diferents mètodes.

La recerca neix a partir de la creixent necessitat d'estimular l'interès per l'escola. Des d'una percepció pròpia, hem observat com, any rere any, augmentava la desmotivació envers l'escola tan nostre com del nostre entorn. La nostra idea és estudiar les opcions diverses que ofereix l'escolarització més enllà de la que hem rebut nosaltres i a la qual molts infants tenen accés.

El periodisme és una especialitat que permet indagar en tots els temes sempre que es faci des d'una perspectiva d'investigació. Aprofitant, doncs, que fa quatre anys que vam començar aquest grau, vam decidir conèixer quines eren aquestes alternatives, d'on provenen i quina és la seva realitat actual.

Tot això no impedeix que també ens haguem endinsat en la realitat escolar convencional i com aquesta ha anat evolucionant, conscient dels canvis en les necessitats socials. Hem de tenir en compte que aquests canvis es produeixen a un ritme més lent donada la gran magnitud d'aquesta xarxa d'escoles a les quals accedeixen la majoria de nens i nenes.

Aprofitant que vivim a Barcelona, mostrarem l'auge de les escoles alternatives a la nostra ciutat i voltants des de la perspectiva de mestres, experts, pedagogs, mares i pares. També indagarem, a través d'experts de l'escolarització tradicional, en les diferents opinions que hi ha sobre les metodologies alternatives i en el desenvolupament de l'escola convencional cap a nous mètodes més adaptats a la realitat actual. Tot un recorregut dins el món de l'educació que conclou en un reportatge audiovisual per tal de fer arribar els resultats obtinguts al nombre més gran de persones i oferir així una mirada més crítica i trencadora respecte l'educació.

Per poder realitzar aquest anàlisi hem estudiat cinc escoles de diferents pedagogies on hem pogut viure de primera mà el seu funcionament. Gràcies a les entrevistes que hem realitzat a diferents professors i experts d'aquests centres, hem pogut indagar en el seu dia a dia, en les dificultats que tenen, els beneficis, l'educació, l'aprenentatge, els alumnes, els professors i les famílies.

a. Objectius

i. Generals

- Donar a conèixer les pedagogies alternatives que existeixen a Catalunya, el seu recorregut històric i el seu estat actual. Realitzar una comparativa entre elles i l'escola tradicional.

ii. Específics

- Demostrar que hi ha altres metodologies d'ensenyament legals i viables que no estan recolzades per l'administració.

- Demostrar que també hi ha altres metodologies d'ensenyament amb buits legals.
- Detectar les diferències entre les pedagogies lliures i convencionals.
- Mostrar les diferències entre les pedagogies lliures.
- Conèixer el funcionament de les escoles lliures i alternatives.
- Informar sobre els pros i els contres de les escoles lliures des de la mà d'experts.
- Detectar les limitacions legislatives per aquestes escoles.
- Assenyalar els motius pel quals l'administració no subvenciona aquest tipus de metodologies.
- Incloure els diferents debats que hi ha al voltant de les escoles lliures i l'educació.
- Analitzar les prediccions de futur.

b. Hipòtesis

Existeixen moltes pedagogies deslligades de l'ensenyament tradicional que es van iniciar des de fa molts anys. A Catalunya hi ha moltes escoles i espais que apliquen aquest tipus d'ensenyament alternatiu però cadascuna adopta una manera d'ensenyar diferent. Aquestes mètodes no estan recolzats per l'Estat.

c. Justificació

Creiem que el sistema educatiu s'ha quedat estancat, tot i que segueix funcionant. La gent té una visió molt centrada en l'educació convencional fet que provoca que desconeguin el funcionament de l'educació alternativa.

El pedagog suís, Adolphe Ferrière, va contribuir en definir els 30 punts de l'escola nova¹, va dir:

“El nen estima la natura i l’hem ficat en cambres tancades, li agrada donar un objectiu a les seves activitats i l’hi hem tret, li agrada moure’s i l’hem immobilitzat, li agrada parlar i l’hem fet callar, volia raonar i ens dirigíem només a la memòria, volia seguir la seva fantasia i l’hem impulsat a fugir-ne, volia ser lliure i l’hem ensenyat a obeir passivament.”

¹ L'escola nova és un moviment pedagògic surgit a finals del segle XIX on un grup de pedagogs progressistes i crítics amb l'educació tradicionals van fomentar una reforma educativa que anava en contra del formalisme, el autoritarisme i la competitivitat. los rasgos opuestos: educación práctica, vital,

Així doncs, ens trobem davant d'un sistema educatiu que, en alguns casos, no responia les necessitats de l'alumnat. A més, hem conegut a gent que no coneix les pedagogies alternatives ni entén els seus mètodes d'ensenyament i aprenentatge. Per això, volem fer un recorregut a les diferents alternatives que existeixen com a metodologies sense fixar-nos en cap en concret.

Principalment volem que es coneguin altres realitats. Que els pares puguin ser més interpretatius davant de l'elecció de la pedagogia pels seus fills i que, principalment, puguem tenir una visió més oberta i més crítica del que significa l'escolarització.

D'altra banda, ens volem dirigir a professors i pedagogs i mostrar una altra visió del que és l'educació. Creiem important que qualsevol professional de l'educació conegui les metodologies on es fomenti l'intercanvi, la col·laboració i l'aprenentatge mutu entre alumnes i professors.

Pel que fa als centres implicats en el canvi educatiu volem donar-los-hi veu perquè ells han estat el motor d'aquesta transformació. Alhora, també a tots els professionals involucrats en aquestes noves formes d'ensenyar que ens les han explicat de manera fiable, honrada i col·laborativa. Per tant, impulsem un treball on hi ha molta gent implicada i on les persones interessades en l'educació podran ser conscients en que no hi ha un únic model d'ensenyament.

Com a estudiants de periodisme ens veiem capaces i adients de dur a terme un projecte de recerca d'aquest tipus per diferents motius. Primer de tot, perquè podrem fer un treball basat en fonts d'investigació per tal de mostrar totes les cares de les diferents parts i així el públic pugui extreure les seves pròpies conclusions.

D'altra banda, perquè volem crear un projecte audiovisual com a eina eficaç per transmetre informació. Així, les conclusions del nostre projecte seran reflectides al nostre públic de manera directa, sistemàtica i visual.

Per últim, entenem profundament que la nostra mirada personal quedarà plasmada en aquests fulls però cal dir que el projecte està dut a terme des de l'honestetat total. De totes maneres, tal com hem dit anteriorment, volem que sigui un projecte com a eina de divulgació perquè els públics interessats puguin decidir i actuar a partir de les nostres i les seves conclusions.

2. Memòria

a. Metodologia

Un dels centres d'estudi ha estat l'espai La Caseta, situat a Gràcia (Barcelona), una petita planta amb tres sales on nens d'entre 2 i 6 anys s'ajunten per desenvolupar-se com a persones partint dels principis de la pedagogia lliure. Aquest projecte educatiu neix el 2000 a partir de la demanda de persones vinculades i/o interessades en el camp educatiu i en aquesta pedagogia. És una proposta que té com a pilars fonamentals la formació personal i teòrica de l'educador i la introducció i pràctica de processos i recursos creatius. A través d'aquest espai hem conegut a Aina Argemí, educadora de La Caseta i col·laboradora de la Xarxa d'Escoles Lliures amb la qual hem aprofundit en el tema de la pedagogia lliure i la situació dels espais i escoles que l'apliquen.

També hem visitat l'espai La Nou, un lloc digne d'estudi per les seves característiques trencadores. Situat al mig del bosc de Dosrius (El Maresme), nens, nenes, pares i mares es troben per educar els infants i joves de la manera més lliure. Trobem nens des dels dos anys que poden estar fins a l'edat que el nen/nena desitgi. No hi ha horaris, ni assignatures, ni professors, els pares i mares deixen que els nens aprenguin el que ells desitgen i al seu ritme natural bolcant una confiança plena en aquest tipus de pedagogia. Gràcies a l'experiència de la fundadora d'aquest espai, Gemma Gil, una mare i acompanyant, Maria Torner i un pare, Toni Lladó, hem pogut explorar aquest cas diferent i al marge de la llei.

També de pedagogia lliure, hem estudiat l'escola Liberi de Premià (El Maresme). És un lloc obert, un punt de trobada d'activitats no dirigides. Els espais exteriors i interiors són cuidats per proporcionar una elecció lliure i rica en estímuls físics i intel·lectuals. Se situa en la línia de pedagogs com Maria Montessori, Célestin Freinet, Francesc Ferrer i Guàrdia, Rosa Sensat o Pere Vergés. Per poder conèixer el funcionament, les referències, els inicis, les dificultats i qüestions relacionades amb les pedagogies alternatives, hem parlat amb el director de l'escola, Manel Martínez, per aclarir tots els dubtes que hi teníem al respecte.

Entre els mètodes alternatius més coneguts, destaca la metodologia Waldorf. Per aquest motiu hem anat a l'escola Waldorf-Steiner El Til·ler (Bellaterra), una cooperativa educativa gestionada per mestres i famílies fundada l'any 1999 i homologada per la Generalitat de Catalunya l'any 2008. Vam seguir de ben a prop tot el dia d'una classe i vam parlar amb molts dels nens per saber la seva experiència. Per seguir els mateixos passos que a les altres escoles, també hem entrevistat al director i pedagog Martí Prat, qui ens ha parlat sobre l'educació i la pedagogia Waldorf.

L'última escola que hem visitat ha estat l'Institut Maremar. No segueix cap pedagogia alternativa sinó que es tracta d'un institut tradicional. Necessitàvem tenir una visió de cada tipus per poder extreure unes bones conclusions, per aquest motiu també ens hem endinsat en un dia sencer en aquest institut situat a El Masnou i poder observar les diferències i semblances. També hem entrevistat a la psicopedagoga del centre, Maria Villalta, per veure el funcionament i els canvis que s'han experimentat en els últims anys.

Per últim, no podíem concloure aquest estudi sense una opinió oficial, motiu pel qual hem entrevistat a Pitu Martínez, responsable de formació TAC (Tecnologies per l'Aprenentatge i el Coneixement) del Departament d'Ensenyament. Una entrevista amb la qual hem obtingut la visió real de l'educació tradicional, els canvis que s'estan portant a terme i també algunes crítiques a les alternatives esmentades anteriorment.

Un seguit d'entrevistes, experiències i moments que ens han permès endinsar-nos en el món de l'educació per tal de veure la gran varietat de maneres d'educar i la dificultat i la importància de tots i cada un d'ells.

El treball de fi de grau conclou amb un reportatge audiovisual per tal de mostrar la realitat escolar alternativa.

b. Guió reportatge audiovisual

i. Guió tècnic

Número de Pla	Temps	El que es veu	Pla	Punt de vista	Moviment de Càmera	Efectes
1	4s	Zona de fusteria Espai La Nou	PG	Frontal	Cap	Passar a negre
2	4s	Taula de La Caseta	PG	Frontal	Transfocus	Cap
3	4s	Zona descans La Caseta	PG	Frontal	Cap	Cap
4	5s	Entrada escola IES MAREAR	PG	Frontal	Cap	Cap
5	4s	Llibres i llibres de l'espai	PD	Frontal	Transfocus	Cap

		Montessori de Liberi				
6	4s	Espai Montessori Escola Liberi	PG	Frontal	Cap	Cap
7	4s	Zona de fusteria Espai La Nou	PG	Frontal	Cap	Cap
8	4s	Zona de joc La Caseta	PG	Frontal	Cap	Cap
9	9s	Interlocutora Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
10	5s	Nens corrents pel patí	PG	Frontal	Transfocus	Cap
11	5s	Nens jugant amb una corda	PG + tancat	Frontal	Transfocus	Cap
12	4s	Nen mirant a càmera	PM + tancat	Picat	Cap	Cap
13	4s	Nena fent el pi	PM	Frontal	Ens apropem al subjecte	Cap
14	6s	Interlocutora Aina Argemí	PM	Frontal	Cap	Cap
15	4s	Professor fent indicacions	PG	Lateral	Cap	Cap
16	4s	Professora fent indicacions amb més nens	PG	Frontal	Cap	Cap
17	5s	Nena a classe tradicional s'aixeca de la cadira. Es veu professor	PG	Frontal	Cap	Cap
18	4s	Nen amb l'ordinador	PG + tancat	Picat	Cap	Cap

19	10s	Interlocutora Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
20	4s	Nens jugant amb una corda	PG	Frontal	Cap	Cap
21	4s	Nen penjat d'un arbre	PD	Una mica contrapicat	Cap	Cap
22	5s	Nena jugant amb una corda	PG + tancat	Una mica contrapicat	Acompanyament del moviment	Cap
23	10s	Interlocutor Martí Prat	PM	Frontal	Cap	Cap
24	4s	Nens a classe escrivint	PG	Una mica picat	Cap	Cap
25	4s	Nenes jugant al terra	PG	Lateral	Cap	Cap
26	4s	Nen demanant torn de paraula	PD	Lateral	Cap	Cap
27	2s	Nens en rotllana	PG	Frontal	Cap	Cap
28	4s	Nena pensant	PD	Lateral	Cap	Cap
29	4s	Nens mirant al terra	PD	Frontal	Cap	Cap
30	4s	Mans fent ganxet	PD	Lateral	Transfocus	Passar a negre
31	7s	Interlocutor Pitu Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
32	4s	Nens de peu a classe	PG	Lateral i una mica picat	Cap	Cap
33	4s	Nena cantants	PD	Lateral	Cap	Cap
34	4s	Nens cantants	PD	Lateral	Cap	Cap

35	7s	Interlocutora Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
37	4s	Nen fent feina del ordinador	PD	Picat	Cap	Cap
38	4s	Full d'examen	PD	Lateral	Panoràmica	Cap
39	4s	Nenes fent feina	PG + tancat	Lateral	Cap	Cap
40	4s	Nens parlant al pati	PG	Frontal	Cap	Cap
41	4s	Planta i nens parlant	PD i PG	Frontal	Transfocus	Cap
42	7s	Interlocutor Pitu Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
43	4s	Hamaca	PD	Frontal	Transfocus	Cap
44	2s	Guitarra	PD	Frontal	Cap	Cap
45	2s	Piano	PD	Lateral	Cap	Cap
46	2s	Caixa d'eines	PD	Picat	Cap	Cap
47	2s	Més instruments	PD	Frontal	Cap	Cap
48	3s	Pales	PD	Frontal	Cap	Cap
49	6s	Hort	PG	Frontal	Moviment de seguiment	Cap
50	7s	Interlocutora Gemma Gil	PM	Frontal	Cap	Cap
51	2s	La nou petita	PG	Frontal	Cap	Cap
52	4s	Aparcament de bicicletes	PG	Lateral	Cap	Cap
53	4s	Caseta de fusta	PG	Frontal	Cap	Cap
54	4s	Espai de gespa de La Nou	PG	Lateral	Cap	Cap
55	4s	Sorral	PG	Frontal	Cap	Cap
56	4s	Eines	PD	Contrapicat	Cap	Cap

57	4s	Zona de pintar de La Nou gran	PG + tancat	Frontal	Cap	Cap
58	4s	Pinzells	PD	Frontal	Cap	Cap
59	11s	Interlocutora Maria Tornet	PM	Frontal	Cap	Cap
60	4s	Nens corrents pel bosc	PG	Contrapicat	Cap	Cap
61	4s	Nen jugant amb una fusta	PM	Frontal	Cap	Cap
62	4s	Mans jugant amb pals	PD	Picat	Cap	Cap
63	4s	Les mateixes nenes jugant amb pals	PM	Picat	Cap	Cap
64	4s	Nenes corrents pel bosc	PG	Frontal	Cap	Cap
65	4s	Nens pel bosc i plantes	PD i PG	Frontal i picat	Transfocus	Cap
66	4s	Mirada d'una nena	PM	Frontal	Cap	Cap
67	4s	Nenes jugant	PM	Frontal	Cap	Cap
68	10s	Interlocutora Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
69	4s	Nen fent una roda	PG	Picat	Seguiment del moviment	Cap
70	4s	Pues dels nens passant per sobre d'un arbre	PD	Frontal	Cap	Cap
71	4s	Nen saltant d'una corda	PG	Picat	Cap	Cap
72	4s	Nens mirant i pensant	PD	Frontal	Cap	Cap

73	4s	Mà dibuixant	PD	Picat	Cap	Cap
74	4s	Nena treien llengua	PM	Contrapicat	Cap	Cap
75	4s	Nen mostrant emocions	PD	Frontal	Cap	Cap
76	17s	Interlocutora Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
77	2s	Nens rient	PM	Frontal	Cap	Cap
78	4s	Nenes pintant	PM	Lateral	Cap	Cap
79	4s	Mà escrivint	PD	Picat	Cap	Cap
80	4s	Nena jugant sola	PM	Frontal	Cap	Cap
81	4s	Nena escrivint	PM	Lateral	Cap	Cap
82	4s	Nen jugant	PG	Frontal	Cap	Cap
83	15s	Interlocutora Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
84	4s	Nena fent cistells El Til·ler	PM	Lateral	Cap	Cap
85	4s	Nenes fent les taule de multiplicar	PM	Lateral	Cap	Cap
86	4S	Professora donant instruccions	PM	Frontal	Cap	Cap
87	4s	Nens ballant. Perspectiva des dels peus	PD I PG	Contrapicat	Cap	Cap
88	6s	Nenes olorant flors	PM	Frontal	Cap	Cap
89	4s	Plantes i darrera els nens	PD	Frontal	Cap	Cap
90	19s	Interlocutor Marti Prat	PM	Frontal	Cap	Cap

91	8s	Professora de cistells	PM	Contrapicat	Cap	Cap
92	4s	Decoració d'una classe	PD	Frontal	Cap	Cap
93	4s	Nen escrivint	PD	Picat	Cap	Cap
94	4s	Nens i nenes a classe	PG	Lateral	Cap	Cap
95	3s	Nena escrivint	PM	Frontal	Cap	Cap
96	3s	Nena jugant	PD	Frontal	Cap	Cap
97	7s	Activitat dels nens a l'aula	PD	Picat	Cap	Cap
98	5s	Nens fent la feina a l'aula	PP	Lateral	Cap	Cap
99	18s	Interlocutor Martí Prat	PM	Frontal	Cap	Cap
100	2s	Campana	PD	Frontal	Cap	Cap
101	1s	Cistell	PD	Frontal	Cap	Cap
102	1s	Penjador exterior amb jaquetes dels nens i nenes	PG	Frontal	Cap	Cap
103	1s	Penjador exterior amb jaquetes dels nens i nenes	PM	Lateral	Cap	Cap
104	3s	Flors i nens darrera	PD	Lateral	Cap	Cap

105	3s	Professora fent classe	PD	Lateral	Cap	Cap
106	3s	Mans d'un nen fent mitja	PD	Lateral	Cap	Cap
107	3s	nens fent mitja	PM	Lateral	Cap	Cap
107	3s	Cistell	PD	Lateral	Transfocus	Cap
108	3s	Nenes a l'hort	PG	Lateral	Cap	Cap
109	10s	Interlocutor Martí Prat	PP	Lateral	Cap	Cap
110	5s	Professora fent classe	PM	Lateral	Cap	Cap
111	4s	Professora fent classe de música	PM	Lateral	Cap	Cap
112	6s	Nens i nenes entrant a l'aula amb la professora	PG	Posterior	Cap	Cap
113	7s	Professora de cistells donant instruccions	PAmericà	Frontal	Cap	Cap
114	25s	Interlocutor Martí Prat	PM	Frontal	Cap	Cap
115	3s	Exterior de l'Escola Liberi	PG	Frontal	Cap	Cap
116	5s	Professors a l'exterior de l'escola	PG	Frontal	Cap	Cap

117	3s	Exterior Liberi amb pares i nen	PG	Lateral	Cap	Cap
118	3s	Cartell entrada Escola Liberi	PD	Frontal	Cap	Cap
119	6s	Exterior Liberi: abres, taules, cordes i apareix gos	PG	Lateral	Cap	Cap
120	6s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
121	3s	Nens fent activitats a l'aula	PM	Frontal	Cap	Cap
122	3s	Nena fent activitat	PM	Frontal	Cap	Cap
123	3s	Nens fent activitat a l'aula	PM	Picat	Cap	Cap
124	3s	Nens fent activitat a l'aula	PG	Frontal	Cap	Cap
125	3s	Nena recollint una caixa	PM	Lateral	Cap	Cap
126	3s	Nen jugant a l'aula	PM	Lateral	Cap	Cap

127	3s	Nens interactuant fent activitat a l'aula	PM	Posterior	Cap	Cap
128	4s	Nens jugant amb els contes	PM	Lateral	Cap	Cap
129	3s	Nena a l'aula pensant	PM	Lateral	Cap	Cap

130	3s	Nens creuant la classe	PG	Lateral	Cap	Cap
131	3s	Nens i nenes a l'aula	PM	Lateral	Cap	Cap
132	17s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
133	5s	Nens i nenes fent una activitat a l'aula	PG	Picat	Panoràmica	Cap
134	3s	Nens cuinant amb la professora	PM	Frontal	Cap	Cap
135	5s	Nens rentant la roba	PM	Picat	Cap	Cap
136	3s	Nenes rentant la roba	PM	Lateral	Cap	Cap
137	3s	Nena estenent la roba amb la professora	PG	Lateral	Cap	Cap

138	2s	Nen estirant una corda	PM	Picat	Cap	Cap
139	9s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
140	4s	Gossos a l'exterior de Liberi	PM	Lateral	Cap	Cap
141	8s	Gossos	PD	Frontal	Cap	Cap
142	4s	Nena al pati amb els gossos	PG	Frontal	Cap	Cap
143	13s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap

144	2s	Aula buida Liberi	PG	Frontal	Cap	Cap
145	2s	Objecte amb el que aprenen matemàtiques	PD	Frontal	Cap	Cap
146	3s	Exterior de Liberi des d'una aula	PG	Frontal	Cap	Cap
147	3s	Aula buida Liberi	PG	Lateral	Cap	Cap
148	3s	Mare i filla d'esquenes des d'una aula Liberi	PConj unt	Posterior	Cap	Cap

149	4s	Nens al pati	PConj unt	Frontal	Cap	Cap
150	4s	Exterior Liberi	PG	Frontal	Transfocus	Cap
151	9s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
152	4s	Nens fent fusteria	PConj unt	Frontal	Cap	Cap
153	4s	Nens fent fusteria	PConj unt	Lateral	Cap	Cap
154	4s	Nena netejan sabates	PM	Lateral	Cap	Cap
155	3s	Nen fent de fuster	PM	Lateral	Cap	Cap
156	5s	Nen arreglant sabates	PM	Lateral	Cap	Cap

157	4s	Nen fent de fuster	PM	Lateral	Cap	Cap
158	12s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
159	3s	Exterior Maremar	PG	Picat	Cap	Cap

160	3s	Nens parlant	PP	Frontal	Cap	Cap
161	3s	Nens parlant	PConjunt	Lateral	Cap	Cap
162	2s	Nenes parlant	PConjunt	Posterior	Cap	Cap
163	2s	Nens al pati parlat i rient	PP	Frontal	Cap	Cap
164	2s	Nens al pati parlat i rient	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
165	2s	Nens al pati parlat i rient	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
166	2s	Nens al pati parlat i rient	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
167	2s	Nens entrant a l'institut	PConjunt	Posterior	Cap	Cap
168	17s	Interlocutor a Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
169	3s	Nens a l'aula fent classe	PG	Lateral	Cap	Cap
170	3s	Nen fent exercici classe	PD	Frontal	Cap	Cap

171	4s	Nens a l'aula fent classe	PG	Lateral	Cap	Cap
172	11s	Interlocutor a Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
173	3s	Nens a l'aula fent classe	PP	Lateral	Cap	Cap
174	3s	Full d'un exercici amb la nota	PD	Picat	Cap	Cap
175	28s	Interlocutor Pitu Martinez	PP	Frontal	Cap	Cap
176	3s	Nens jugant amb la professora a l'aula	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
177	3s	Nenes netejant roba	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
178	3s	Nens i nenes netejant sabates	PConjunt	Picat	Cap	Cap
179	3s	Nen cuinant	PM	Lateral	Cap	Cap
180	6s	Nenes netejant roba	PM	Lateral	Cap	Cap
181	18s	Interlocutor a Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
182	4s	Nens i nenes escrivint	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
183	4s	Nen molt concentrat escrivint	PM	Frontal	Cap	Cap
184	10s	Interlocutor a Aina Argemí	PM	Frontal	Cap	Cap

185	5s	Nens assentats a una cadira	PM	Frontal	Panoràmica curta	Cap
186	6s	Nen assentat i jugant	PP	Frontal	Cap	Cap
187	10s	Interlocutor Toni Lladó	PM	Frontal	Cap	Cap
188	6s	Nens anant en filera	PG	Frontal	Cap	Cap
189	3s	Verdures	PD	Lateral	Panoràmica curta	Cap
190	3s	Nen menjant macarrons	PD	Picat	Cap	Cap
191	3s	Nens menjant	Pconj unt	Frontal	Cap	Cap
192	16s	Interlocutor	PM	Frontal	Cap	Cap
193	5s	Nens entrant a una escola	Pconj unt	Posterior	Cap	Cap
194	10s	Interlocutor Manel Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
195	4s	Nens parlant	PD	Lateral	Cap	Cap
196	20s	Interlocutor Pitu Martínez	PP	Frontal	Cap	Cap
197	6s	Nen mirant unes fulles	PD	Posterior	Cap	Cap
198	10s	Interlocutor Martí Prat	PM	Frontal	Cap	Cap
199	6s	Nen escrivint	PP	Lateral	Cap	Cap

200	4s	Nens al pati	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
201	6s	Nen fent cistells	PM	Posterior	Cap	Cap
202	10s	Interlocutor a Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
203	6s	Nena jugant amb el cistell	PM	Lateral	Cap	Cap
204	4s	Mans fent el cistell	PD	Lateral	Cap	Cap
205	6s	Professora i nena amb el cistell	PM	Lateral	Cap	Cap
206	20s	Interlocutor a Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
207	6s	Nens saltant i jugant	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
208	4s	Nens jugant	PG	Picat	Cap	Cap
209	4s	Nens jugant	PG	Frontal	Cap	Cap
210	4s	Nens parlant	PConjunt	Picat	Cap	Cap
211	5s	Nenes parlant	PP	Frontal	Cap	Cap
212	4s	Nens jugant	PP	Posterior	Cap	Cap
213	18s	Interlocutor a Gemma Gil	PM	Frontal	Cap	Cap
214	3s	Nenes a classe	PP	Frontal	Cap	Cap

215	6s	Professora donant instruccions	PM	Frontal	Cap	Cap
216	8s	Interlocutor a Gemma Gil	PM	Frontal	Cap	Cap
217	4s	Alumnes entrant a classe	PM	Lateral	Seguiment del moviment	Cap
218	5s	Alumnes a la classe	PConjunt	Lateral	Panoràmica	Cap
219	7s	Nen s'assenta a la cadira	PConjunt	Lateral	Cap	Cap
220	14s	Interlocutor a Gemma Gil	PM	Frontal	Cap	Cap
221	4s	Infants parlant entre ells	PConjunt	Lateral	Cap	Cap
222	2s	Infants parlant	PP	Lateral	Cap	Cap
223	5s	Infants jugant i parlant	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
224	15s	Interlocutor a Maria Torner	PM	Frontal	Cap	Cap
225	4s	Alumnes entrant a l'escola	PConjunt	Posterior	Cap	Cap
226	4s	Alumnes entrant a l'escola	PConjunt	Frontal	Cap	Cap
227	15s	Interlocutor Martí Prat	PM	Frontal	Cap	Cap
228	6s	Nens jugant tots junts	PP	Lateral	Cap	Cap
229	6s	Nens fent el mateix joc	PConjunt	Frontal	Cap	Cap

230	6s	Nens fent el mateix joc amb professora	PG	Frontal	Cap	Cap
231	20s	Interlocutor a Maria Villalta	PM	Frontal	Cap	Cap
232	5s	Nena jugant amb claus	PD	Frontal	Seguiment del moviment obrint el pla	Cap
233	4s	Nena jugant	PConjunt	Frontal	Panoràmica	Cap
234	2s	Nena obrint una porta al jardí	PP	Posterior	Cap	Cap
235	4s	Nena regant	PM	Lateral	Cap	Cap
236	4s	Plantes	PD	Frontal	Cap	Cap
237	4s	Nena agafant la regadora	PP	Frontal	Cap	Cap
238	5s	Nena pintant	PD	Picat	Cap	Cap
239	23s	Interlocutor Pitu Martínez	PM	Frontal	Cap	Cap
240	6s	Nens recollint els cistells	PG	Frontal	Cap	Cap
241	6s	Nena fent el cistell	PM	Frontal	Cap	Cap
242	10s	Nena cantant fent cistell	PP	Lateral	Cap	Cap
243	4s	Plantes	PD	Frontal	Cap	Cap

244	6s	Nen sol pensant	PM	Lateral	Cap	Cap
245	6s	Nens parlant	PP	Picat	Cap	Cap
246	6s	Nens mirant a càmera	PM	Contrapicat	Cap	Cap
247	6s	Nens jugant conjuntament	PConjunt	Lateral	Cap	Cap
248	4s	Nena jugant a un tobogan	PConjunt	Contrapicat	Cap	Cap
249	1 minut	Nens parlant sobre l'escola com a crèdits	PM	Frontal	Cap	Cap

ii. Pla de rodatge

10 DE MARÇ DEL 2017 16:00 H – 18: 00 H	
Localització	c/Joaquim Ruyra, 7-11, 08330 Premià de Mar, Barcelona
Escola	Liberi
Actors	Manel Martínez, director del centre.
Temps de rodatge	2 hores
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf Llibreta

14 DE MARÇ DEL 2017 16:00 H – 18: 00 H	
Localització	c/Mateu, 16. Barcelona, España
Escola o espai	La Caseta
Actors	Aina Argemí, voluntària Xarxa Escoles Lliures
Temps de rodatge	2 hores
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf Llibreta

30 DE MARÇ DEL 2017 8:30 H – 11: 30 H	
Localització	c/Mercè Rodoreda 16-18. Bellaterra. Barcelona
Escola o espai	Waldorf Steiner El Til·ler
Actors	Martí Prat, director El Til·ler Alumnes de la classe de tercer Professors de la classe de tercer
Temps de rodatge	3 hores
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf Llibreta

3 D'ABRIL DEL 2017 15:30 H – 16: 30 H	
Localització	Via Augusta, 202-226, 08021 Barcelona
Escola o espai	Departament d'Ensenyament
Actors	Pitu Martínez, encàrregat de formació TAC del Departament d'Ensenyament
Temps de rodatge	1 hora
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf i Llibreta

6 D'ABRIL DEL 2017 15:30 H – 18:30 H	
Localització	Dosrius
Escola o espai	Espai La Nou
Actors	Gemma Gil, fundadora Toni Lladó, pare Maria Torner, acompanyant Nens de l'espai
Temps de rodatge	3 hores
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf Llibreta

3 DE MAIG DEL 2017 10:30 H – 12:30 H	
Localització	Av. Cusí i Furtunet, 52, 08320 El Masnou, Barcelona
Escola o espai	IES MAREMAR
Actors	Maria Vilalta, psicopedagoga
Temps de rodatge	2 hores
Material tècnic necessari	Càmera Micròfon Trípode Bolígraf Llibreta

iii. Pressupost

El material utilitzat durant aquest present reportatge audiovisual ha sigut tot propi o adquirit des de fons propis. Pel que fa l'equip de càmera ha estat proporcionat per Aitor Pérez Sala, l'operador de càmera oficial del reportatge *Les altres escoles* i una càmera pròpia.

Pel que fa l'equip de so hem utilitzat un micròfon Baya comprat per Amazon a un preu de 30€.

D'altra banda, tota la banda musical del reportatge ha estat composta i realitzada expressament pel projecte per Raimon Trepà i Carlos de Salvador, estudiants de producció musical. Ha tingut un preu de 50€.

Tots els costos de producció, desplaçament i material han estat assumits per Lara i Anna, directores i realitzadores oficials del reportatge *Les altres escoles*.

iv. Post-producció

Un cop ho teníem tot gravat, el primer que hem fet ha estat minutar totes les entrevistes per tal de extreure les declaracions més interessants tant per el treball escrit com per l'audiovisual. Amb un total aproximat de 4 hores d'entrevistes, hem extret 25 minuts per resumir el tema tractat.

Un cop hem tingut totes les entrevistes minutades, hem passat a posicionar les declaracions en l'ordre corresponent a l'estructura del projecte per tal de formar el discurs final.

Seguidament, hem anat afegint els plans recurs adients en cada declaració, fixant-nos que hi hagués certa correspondència entre el discurs plantejat i les imatges. Tota aquesta producció s'ha dut a terme amb el programa *Premiere* de la mà de Anna Gordiola i Lara Bonilla, les autores del projecte.

Un dels problemes en el que ens hem trobat és que moltes escoles no ens van deixar gravar als nens i nenes per temes de drets d'imatge. Per tant, un cop utilitzades totes les imatges pròpies, hem optat per descarregar imatges d'Internet de diferents reportatges oberts per cobrir alguns punts on ens mancaven certs plans. Les imatges han sigut extretes dels següents reportatges i vídeos:

- Juegos y rondas. Cerlac:
<https://www.youtube.com/watch?v=DrzzlDPgLSQ&t=88s>
- Día de los oficios 2013. Escuela Waldorf Alicante:
<https://www.youtube.com/watch?v=F9t2pOFXW8Q>
- Pedagogía Waldorf, el documental. Colegio Inlakesh:
<https://www.youtube.com/watch?v=WcC4znsu2Ac&t=4s>
- Inside Montessori. OurKids Net:
https://www.youtube.com/watch?v=4_m6OIqYH4Q&t=108s
- Obre els ulls. Escola Projecte Bcn:
<https://www.youtube.com/watch?v=fG3j1lpF74A&t=165s>

v. Estructura del reportatge

El reportatge *Les altres escoles* s'estructura en 6 parts:

1. Introducció: S'explica què és la pedagogia lliure segons els experts entrevistats i quin és l'estat de l'escola tradicional.
2. Presentació de les escoles i espai: Es presenten les escoles que es regeixen per la pedagogia lliure/alternativa. Són l'espai La Nou (Dosrius), Liberi (Premià) i El Til·ler (Bellaterra).
3. El problema: S'expliquen quins són els problemes que té l'educació tradicional segons els experts de la pedagogia lliure i tradicional. S'explica una mica més quin és l'objectiu principal de l'escola lliure. A més, també queda recalcada la posició dels entrevistats.
4. Deures i avaluació: Es dona a veure la perspectiva que tenen els acompanyants i directors de les escoles lliures envers els exàmens i l'avaluació. A més, també es parla dels problemes que pot tenir aquest tipus de mètode tangible.
5. Legislació: Des del departament d'ensenyament i d'altres veus s'explica quina és la situació legal a la qual s'enfronten aquests tipus d'escoles i espais.
6. Futur: Per tancar el reportatge mostrem quins són els objectius futurs de les escoles Waldorf i de l'espai la Nou. També què s'espera per part de l'administració i quina pot ser la futura actuació per tal que les escoles i espais lliures estiguin dins del sistema educatiu públic i legal.

MARC TEÒRIC

3. Origen i context

a. Antecedents:

Des que naixem els humans estem en un constant procés d'aprenentatge. Un aprenentatge que es va donant a partir d'una educació directa i indirecta que ha anat evolucionat al llarg de la història.

Si estudiem els inicis de l'escolarització pública i obligatòria ens situem a Prússia², a finals del segle XVIII i a començaments del segle XIX. Va ser aquest model el que es va instaurar arreu del món, nodrit d'altres metodologies anteriors i que han deixat marca en l'actual sistema educatiu.³

A l'Antic Orient i a l'Antiga Grècia van ser on van aparèixer els primers mètodes d'ensenyament basats en la religió. A Atenes l'educació es desenvolupava en espais de reflexió, diàleg i experimentació lliure, com l'acadèmia de Plató. La instrucció obligatòria i militar prové d'Esparta, on l'educació era molt estricta amb càstigs molt dolorosos.⁴

A mitjans del segle XVIII, amb el despotisme il·lustrat, apareix un concepte polític que s'emmarca dins de les monarquies absolutes i que incloïa idees filosòfiques d'il·lustració. Aquesta època va estar marcada per fortes revolucions que van fer necessària l'aparició de l'educació per tal d'organitzar la societat, establir l'ordre i poder seguir evolucionant.⁵

A principis del segle XIX es va crear el concepte d'escola moderna, que es tractava d'una educació pública, gratuïta i obligatòria que es va estendre ràpidament per Amèrica i Europa. Aquest tipus d'ensenyament estava molt influenciat per l'economia europea, una economia en auge a causa de la revolució industrial.

Els propis empresaris industrials van ser els encarregats de finançar les escoles per tal de tenir a personal format per treballar a les fàbriques. La metodologia d'ensenyament estava molt impregnada del sistema de cadenes de muntatge, que era el que s'aplicava

² Va ser el més important dels antics estats alemanys durant el II Reich alemany (1871-1918). Està situada a les ribes del mar Bàltic als actuals estats de Lituània, Polònia i Rússia.

³ Fernandez, A. (2014). La historia de la enseñanza obligatoria y su propósito como un sistema de adoctrinamiento. *Periodismo Alternativo*. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <https://periodismo-alternativo.com/2014/10/08/la-historia-de-la-ensenanza-obligatoria-y-su-proposito-como-un-sistema-de-adoctrinamiento/>

⁴ Fernandez, A. (2014). La historia de la enseñanza obligatoria y su propósito como un sistema de adoctrinamiento. *Periodismo Alternativo*. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <https://periodismo-alternativo.com/2014/10/08/la-historia-de-la-ensenanza-obligatoria-y-su-proposito-como-un-sistema-de-adoctrinamiento/>

⁵ Moreno Cullell, V. (2010). El despotisme il·lustrat. *Sàpiens*. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2010/09/17/el-despotisme-il%C2%B7lustrat/>

a les fàbriques. Així, es va començar a ensenyar de manera sistemàtica, homogènia, ràpida i eficaç en un grup d'alumnes amb diferents necessitats.⁶

D'aquesta manera, es va estructurar molt el mètode d'ensenyament que s'havia d'aplicar a les escoles i quins conceptes s'havien d'ensenyar. Aquest sistema ha arribat avui dia a les nostres aules i tal i com diu Ginés del Castillo, mestre de l'escola de la Nueva Cultura la Cecilia d'argentina: "L'educació segueix sent el mateix, una eina per formar treballadors útils pel sistema i una eina útil perquè la cultura sempre sigui la mateixa i sempre es repeteixi."⁷

b. Pedagogía progressista

Un cop instaurada l'educació pública provinent de Prússia amb les característiques esmentades anteriorment, cap a finals del segle XIX i principis del segle XX, va sorgir un moviment anomenat La Pedagogia progressista o Escola Nova.

Aquest model psicopedagògic anava en contra de l'escolarització tradicional i es basava en el paidocentrisme: el nen com a eix central del procés d'aprenentatge i el mestre al servei dels interessos i les necessitats de l'alumne.⁸

A partir del 1914, amb la Primera Guerra Mundial, es van començar a estendre la idea de reconsiderar l'educació a Europa a causa de l'increment de les escoles i la diversitat social dels alumnes. Així, mestres i pensadors liberals i d'esquerres van començar a criticar l'escola tradicional, la falta d'interactivitat, el formalisme, la importància de la memorització, la competència entre l'alumnat i l'autoritarisme del mestre. El que ells buscaven era una educació activa i que partís dels interessos reals del nen. Per tant, es va anar formulant el que era la pedagogia progressista (o també anomenada Escola Nova) amb les següents característiques:⁹

- Alumne com a persona activa: L'alumne també pot generar coneixement i els professors es poden enriquir de les seves experiències.

⁶ Gomez, D., Guzzo, V. (productors) i Doin, G. (director). (2012). *La Educación Prohibida* [documental]. Argentina. Eulam Producciones.

⁷ Gomez, D., Guzzo, V. (productors) i Doin, G. (director). (2012). *La Educación Prohibida* [documental]. Argentina. Eulam Producciones.

⁸ Jimenez de Quesada, G. (2010). Modelo pedagógico progressista. *Pedagogía y didáctica*. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <https://sites.google.com/site/pedagogiaydidacticaesjim/Home/capitulo-iii-la-formacion-docente-en-educacion-informatica/cjgcjghcj>

⁹ Dewey, J. (1899). La escuela y el progreso social. UNAV. Recuperat el 1 de març del 2017 de <http://www.unav.es/gep/Dewey/EscuelaProgresoSocialBILE.html>

- El professor és guia i facilitador, no imposa les coses i intenta aprendre dels seus alumnes.
- L'escola s'articula en un entorn en el qual l'alumne pot experimentar.
- La metodologia d'ensenyament es tracta d'identificar problemes, buscar solucions, formular hipòtesis i comprovar hipòtesis.
- Hi ha estudi científic sobre comportament del nen.
- Cooperació entre escola i família.
- Llibertat pel natural desenvolupament de l'alumne.

El propulsor d'aquest moviment va ser John Dewey (1859-1952), filòsof i pedagog nord-americà. Les seves reflexions sobre l'educació estan influenciades per Hagel, Peirce i Darwin. Ell creia que l'educació era un procés social i un mètode fonamental pel progrés on el mestre no només educa, sinó ajuda a formar una vida social justa.¹⁰

Així, altres autors van anar afegint noves característiques a la metodologia de Dewey, com els següents:

Frederick Froëbel , pedagog Alemany: Va incorporar el terme “jardí d’infants” en alemany *Kindergarten* on el que ell pretenia era que l’ensenyament dels infants es donés de manera natural a través del joc.

Ovidio Decroly , pedagog, psicòleg, metge i docent belga: Optava per crear grups homogenis basats en la globalització, l’observació de la natura i l’escola activa.

María Montessori, pedagoga científica, metgessa, psiquiatra i filòsofa: Impulsora del conegut mètode Montessori, implantat arreu del món. Aquest mètode es centre en la important connexió entre família i escola.

Eduard Claparede, psicopedagog suís: Creador de l'Institut des Sciences de l'Education Jean-Jacques Rousseau de Ginebra. Ell va promoure activitats pedagògiques a l’aula centrades a les necessitats de l’infant.

Célestin Freinet, pedagog francès: creador d'un mètode pedagògic propi. Aquest mètode es basava en l’ús de la impremta escolar, la realització d’enquestes i conferències, tallers d’expressió i l’educació corporal.

Germanes Agazzi, pedagogues italianes: Els seus noms eren Rosa i Carolina Agazzi. Elles proclamaven respectar la llibertat i l’espontaneïtat del nen mitjançant el seu treball

¹⁰ Feroso Estébanez, P. Biografía sobre John Dewey. Filosofía de la educación. *Universidad Autónoma de Barcelona*. Recuperat el 1 de Març del 2017 de <http://revistas.usal.es/index.php/1130-3743/article/viewFile/2932/2966>

independent. Van incorporar la disposició circular a l'aula i les activitats quotidianes com l'alimentació o la higiene dins de l'educació escolar. També usaven materials reciclats a l'aula.

Adolphe Ferrière, pedagog: fundador, a Ginebra, de l'Oficina Internacional de les Escoles Noves el 1899, des d'on es va realitzar una gran tasca de difusió del moviment. Va ser l'encarregat de definir els 30 punts de l'Escola Nova.

c. Institución Libre Enseñanza

Els primers moviments contra l'escolarització tradicional a Espanya es van ser durant el segle XIX. L'any 1876 un grup de catedràtics van ser separats de la Universitat de Madrid per no admetre els models d'ensenyament oficials. Així van crear la *Institución Libre de Enseñanza* en la qual Francisco Giner de los Ríos¹¹ tenia el paper de director.

Aquesta institució va dur a terme una important tasca de renovació cultural i pedagògica del segle XIX i XX a Espanya, ja que van crear un model d'educació innovador. Per primer cop es van declarar aliens a tot interès polític, religiós o ideològics, van defensar la llibertat de càtedra i la consciència individual. Així, no van separar les classes per edats ni sexe i van intentar motivar la curiositat dels alumnes perquè fossin ells mateixos els que es responsabilitzin de l'evolució del seu aprenentatge.¹²

Sota la influència d'aquesta institució van néixer molts organismes públics com el Museu Pedagògic, la Junta per l'Ampliació d'Estudis o la Residència d'Estudiants on van viure escriptors històrics com Lorca o Salinas.

A més, va ser la que va inspirar el programa educatiu de la II República Espanyola i va servir com a via per incorporar a Espanya totes les teories pedagògiques que s'anaven desenvolupant per Europa. Tot i que posteriorment era impensable aquest tipus d'educació, actualment trobem algunes metodologies d'ensenyament a Espanya influenciades de manera més o menys explícita per homes i dones formats a la ILE.¹³

¹¹ Va ser un filòsof, pedagog i assagista espanyol.

¹² (2005). Institución Libre de Enseñanza. *Técnicas e instrumentos para la enseñanza de las leyes físicas del siglo XIX*. Recuperat el 01/03/2017 de https://www.upct.es/seeu/as/divulgacion_cyt_09/Libro_Historia_Ciencia/web/mapa-centros/Institucion%20Libre%20de%20Ensenanza.htm.

¹³ Institución Libre de Enseñanza. *Nacimiento de la Institución Libre Enseñanza (ILE)*. Recuperat el 02/03/2017 de <http://www.fundacionginer.org/historia.htm>

d. Els moviments de renovació pedagògica

Els moviments de renovació pedagògica (MRP) són un conjunt d'associacions, col·lectius i grups de mestres d'arreu d'Espanya que sorgeixen als anys setanta i que arriben fins a l'actualitat. Aquests moviments s'autogestionen per si mateixos, independentment de l'administració educativa, dels moviments sindicals i de les organitzacions polítiques.¹⁴ Les seves idees es sustenten de l'Escola Nova, l'ILE i també assumeixen moltes aportacions de grans educadors com Freinet, Milani, Freire i Neill.

En els seus inicis, el seu objectiu se centrava en aconseguir una escola pública de qualitat diferent de l'existent, ja que es trobaven amb una escola, pública-estatal o privada, basada en un discurs neoliberal, amb criteris de lliure mercat i competència. Aquesta dependència amb el mercat posa en dubte, segons ells, el fet que l'educació sigui un dret i un servei públic. Així, els docents es basaven en demandar una escola pública de les següents característiques: democràtica, científica, l'alumne com a centre de l'acció educativa, escola en i de la diversitat, gratuïta, laica, pluralista, autogestionada, compromesa, escolaritat obligatòria i pública dels 0 als 18 anys, investigadora, crítica i coeducadora.¹⁵

Per aconseguir-ho, els professors canvien la seva manera d'ensenyar i educar. Per tant, els docents passen a ser aprenents i es proposen una nova conceptualització del model del professorat. A més, a través de conferències i sales d'aprenentatge transmeten aquest posicionament crític cap a l'administració.

La filosofia que segueixen els docents del MRP és que no s'ha de cenyir estrictament al currículum i ensenyar només allò que ve pactat a la guia docent, sinó que han de tenir un vessant creatiu, una autoavaluació i implicació personal que pugui cobrir totes les necessitats personals dels alumnes i afavorir així al seu aprenentatge.¹⁶

Actualment, a Catalunya, existeixen un seguit d'associacions que tenen com a objectiu comú impulsar la innovació i la millora educativa a través de jornades de debat i seminaris on es posen sobre la taula les diferents qüestions per tal de donar resposta a

¹⁴ Rogero Anaya, J. Movimientos de renovación pedagógica y profesionalización docente. *Escuela Abierta de la Federación de MRP*, Madrid. Recuperat el 02/03/2017 de <http://www.rinace.net/rlei/numeros/vol4-num1/art7.pdf>

¹⁵ Rogero Anaya, J. Movimientos de renovación pedagógica y profesionalización docente. *Escuela Abierta de la Federación de MRP*, Madrid. Recuperat el 02/03/2017 de <http://www.rinace.net/rlei/numeros/vol4-num1/art7.pdf>

¹⁶ Llorente Cortés, Mª A. Los movimientos de renovación pedagógica y la lucha contra la mundialización neoliberal. *Federación de MRPs País Valencià*. Recuperat el 02/03/2017 de <http://jei.pangea.org/edu/tab/llorente.htm>

les necessitats educatives actuals. Un exemple d'aquestes associacions són Rosa Sensat¹⁷ o el MCEP¹⁸.

Com a resultat d'aquests moviments esmentats les alternatives pedagògiques van començar a tenir sentit arreu del món. Actualment ens trobem amb una àmplia varietat d'alternatives diferents entre elles però amb un punt en comú: que respecten les necessitats de cada nen i nena, la participació, la confiança i, sobretot, el desenvolupament integral de l'ésser humà.¹⁹

4. Pedagogía Waldorf

a. Rudolf Steiner

Rudolf Steiner va néixer l'any 1861 a Kraljevec, a l'Àustria d'aquella època i a l'actual Croàcia i va morir l'any 1925 a Dornach, Suïssa.

Va cursar els estudis bàsics a l'Institut Wiener Neustadt i va continuar a l'Escola Tècnica Superior de Viena on va estudiar matemàtiques i ciències naturals. Durant els seus estudis va mostrar cert interès per la filosofia, la literatura, la psicologia i la medicina. Amb 13 anys ja va començar a fer classes particulars de totes les matèries per tal de finançar els seus estudis.

Als 21 anys d'edat el van trucar perquè es fes càrrec de la publicació d'una part de la obra científica de Goethe com *Rasgos fundamentales de una teoría del conocimiento de la concepción goethiana del mundo* (1886) i *Goethe, padre de una nueva estética* (1889), on va plasmar els seus esforços per demostrar la diferència entre el pensament modern i la contemplació espiritual.

L'any 1891 va publicar *La verdad y la Ciencia*, la seva tesi doctoral. L'any 1894 va aparèixer la seva primera i principal obra filosòfica anomenada *La filosofía de la libertad*. Junt amb els seus estudis i les seves activitats com investigador, es va fer càrrec de diferents treballs pedagògics i va exercir de professor a l'Escola Obrera de Formació d'Adults fundada per Wilhen Liebk-nach des de l'any 1899 al 1904.

¹⁷ L'Associació de Mestres Rosa Sensat és un moviment de renovació pedagògica, creada al 1965 que continua treballant per la millora de l'educació. La seva feina se centra en la formació, la millora i l'actualització pedagògica dels professionals de l'educació. Ho fan a través de debats, escoles d'estiu i altres tipologies de formació continuada pels mestres, educadors i pedagogs.

¹⁸ És un moviment sociopedagògic que, per la seva estructura i estructura, s'integra en la formació permanent dels seus associats com valors relacionals entre els seus components.

¹⁹ Gomez, D., Guzzo, V. (productors) i Doin, G. (director). (2012). *La Educación Prohibida* [documental]. Argentina. Eulam Producciones.

A finals del segle XIX Steiner va començar a estudiar la teosofia amb el punt de partida del cristianisme i escriure algunes obres fonamentals com *La mística* (1902) i *El cristianismo como hecho místico* (1902).

b. La Antroposofía

"Antroposofía és un camí de coneixement que vol conduir l'espiritual en l'ésser humà a l'espiritual en l'univers."

Rudolf Steiner

Rudolf Steiner des dels set anys va començar a tenir experiències interiors que van ser decisives per tota la seva vida. Ell percebia el món suprasensible com una realitat constantment present. Així, l'any 1900 va començar a donar conferències a petits cercles sobre aquestes experiències.

A partir de l'adquisició de coneixements sobre teosofia i amb les seves inherents curiositats suprasensibles, va començar a ser conscient què a partir del segle XX l'home modern necessitava trobar una nova concepció del món i d'ell mateix. Així, Rudolf Steiner va crear la Antroposofía, del grec "antropos", home i "sofía" saviesa.

Aquest corrent es va crear sota l'afirmació que és possible anar més enllà del món físic i material i arribar a nivells suprasensibles. Ell creia que el món espiritual és un món real, objectiu i accessible gràcies a facultats latents en tots els éssers humans i que accedint al món espiritual l'home podria deduir el motiu de les seves accions i actuar lliurement.²⁰

Les idees antroposòfiques es van aplicar en diferents camps, un d'ells l'educació. Així, es va crear la Pedagogia Waldorf: una educació on el nen i el jove havien de caminar cap a la llibertat.

c. La primera escola Waldorf

Després de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), Rudolf Steiner va rebre l'encàrrec de l'empresari Emil Molt per dirigir una escola a Stuttgart. Aquesta escola era, principalment, pels fills dels treballadors de la fàbrica de cigarrets Waldorf. Steiner, doncs, va formar un tipus d'escola que en aquells moments no existia: una escola amb dotze cursos que abastava l'ensenyament primari i secundari i oberta per tots els públics, independentment de la classe social. Així és com va néixer, segons Herbert Hahn²¹, la primera escola Waldorf.

²⁰ Steiner, R. (2011). *La filosofía de la libertad*. Barcelona: Editorial Pau de Damasc.

²¹ Herbert Hahn va ser un professor de la primera escola Waldorf.

“Si en el futur, als centres de formació, estan junts l'aprenent de fuster i mecànica amb el qual serà potser un mestre de l'ensenyament, encara que sigui una escola especialitzada, no deixarà de ser una escola única per a tots”²²

Rudolf Steiner

Un cop van ser elegits els professors, Steiner es va encarregar de donar un curs de quinze dies. Aquest curs actualment és substituït per uns seminaris de pedagogia Waldorf que han de passar tots els professors que volen exercir la professió en una escola d'aquest tipus.

Quan l'escola va començar tenia 300 alumnes i 8 classes. Caroline Von Heydebrand, una de les primeres mestres de l'escola, explica que durant els començaments els nens tenien moltes dificultats perquè se'ls ofería un ensenyament completament nou. Tots els alumnes, indiferentment de la seva capa social i el seu sexe, estudiaven junts. Tots els problemes jacents es van anar solucionant a poc a poc amb les observacions i els consells d'Steiner i la constant formació dels mestres.²³

La relació entre el mestre i l'alumne també era diferent. En els conflictes entre alumnes i mestres, Steiner deia que els professors no s'havien de posar per sobre dels alumnes, sinó junt amb ells. Els mestres s'havien d'esforçar el suficient a conèixer als seus alumnes i a adaptar-se a la situació interior dels nens. Així, aconseguirien que la relació fos natural i que el nen mateix elevés al mestre per sobre d'ells.²⁴

La manera de donar les classes era molt relaxada per aquells temps: les activitats se centraven en pinzells, colors, quaderns, teatre, cant i música. Steiner no era amic dels deures obligatoris i proposava deures voluntaris per tots aquells nens que tinguessin interès. Els deures obligatoris apareixen a partir del setè curs, l'actual 1r d'ESO.²⁵

Rudolf Grosse, ex alumne de la primera escola Waldorf deia: "Per un alumne com jo que venia d'un altre escola, tot allò era sorprenent i nou. Quan vaig arribar a la meua classe vaig admirar com els joves i els nens tenien una manera tan oberta i lliure d'actuar. Cadascú es posava, en ell mateix, els límits del seu comportament".

²² Carlgren, F. (2004). *Una educació hacia la libertad. La pedagogia de Rudolf Steiner*. Madrid: Editorial Rudolf Steiner. Pàgina 45.

²³ Carlgren, F. (2004). *Una educació hacia la libertad. La pedagogia de Rudolf Steiner*. Madrid: Editorial Rudolf Steiner. Pàgina 48.

²⁴ Carlgren, F. (2004). *Una educació hacia la libertad. La pedagogia de Rudolf Steiner*. Madrid: Editorial Rudolf Steiner. Pàgina 54.

²⁵ Carlgren, F. (2004). *Una educació hacia la libertad. La pedagogia de Rudolf Steiner*. Madrid: Editorial Rudolf Steiner. Pàgina 52.

La primera escola Waldorf va créixer exponencialment i quan va morir Steiner, la primavera de l'any 1925, l'escola ja comptava amb 900 alumnes. Actualment existeixen més de 2.000 escoles d'educació primària, secundària i Batxillerat Waldorf i més de 1.900 escoles d'educació infantil repartides per més de 90 països. Podem trobar-les a Brasil, Equador, Colòmbia, Perú, als EUA, Canadà, Austràlia o Suècia. A Espanya existeixen quasi una vintena d'iniciatives Waldorf que formen part de l'Associació de centres educatius Waldorf.²⁶

d. La metodologia Waldorf

Però quina era la pedagogia que va aplicar Steiner a la seva primera escola i que segueix actualment?

La pedagogia Waldorf promou un desenvolupament equilibrat en una maduresa física, conductual, emocional, cognitiva social i espiritual. El currículum de les escoles Waldorf ja inclou moltes de les característiques d'un currículum social – emocional fort, tot i que no en la seva plenitud.²⁷ Aquesta pedagogia, doncs, posa molt èmfasi en potenciar les eines emocionals dels infants i despertar la capacitat individual de cada un, ja que el més important no són els continguts, sinó les emocions.

Thurit Armbruster, directora de l'Escola Pont Blau de Valladolid, descriu que les escoles Waldorf no hi ha llibres de text, les parets són de colors acollidors que inciten a l'aprenentatge, s'utilitza el ritme i la música per assimilar coneixements i tot es fa sota la idea "d'educar per a ser, no per tenir". Aquesta és la base de la pedagogia Waldorf, on es contempla a l'ésser humà d'una manera més global, des de la seva part intel·lectual, a la física, emocional i psíquica.

El mètode busca incitar la voluntat de l'alumne a l'edat infantil i activar la voluntat de l'infant. Tal com diu Armbruster, aquest mètode "no és competitiu, sinó col·laboratiu. [...] Aquest mètode no està tancat, està viu, ja que el fonament no canvia i la força de cada nen és diferent." Segons la directora de l'Escola Pont Blau, "cal desenvolupar l'ésser humà de forma global. Nosaltres no arribem amb un llibre, que l'obrim per la pàgina 3, deixem anar la lliçó i que facin els exercicis, no. Primer, esperem els nens a la porta, els saludem, els preguntem com els va tot, perquè se sentin importants, acollits, atesos pel seu mestre. I és que, si ells tenen problemes i estan preocupats o enfadats, què els

²⁶ Ludus. Recuperat el 2 de març del 2017 de: <http://ludus.org.es/es>

²⁷ Mitchell. D. (2014). La educación social y emocional y la pedagogía Waldorf. *Recursos Waldorf*. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.waldorf-resources.org/es/art/anzeige-spanisch/archive/2014/02/01/article/social-emotional-education-and-waldorf-education/ac42bbf7fd5ef0a23af99c53e2a7e6ef/>

importa el que el professor expliqui? Els hi donem un pont per treballar l'emocionalitat.”²⁸

Isabel Mateo Cebrián, professora formada a la primera escola Waldorf, responsable del projecte Waldorf a València, ‘Flor de Azahar’, explica que la pedagogia Waldorf li dóna al nen i nena allò que necessita en cada moment perquè obtingui les eines adequades per poder dur a terme tot el que vulgui fer. Per Cebrián, a la pedagogia Waldorf cada nen desenvolupa allò que porta a dins i se l’acompanya en els seus processos evolutius.²⁹

Una de les característiques més destacables d’aquesta pedagogia és el paper predominant que tenen les pràctiques artístiques com la música o els treballs manuals. Margaret Mead, antropòloga cultural pionera, va dir: “cap educació que no estigui basada en l’art no tindrà mai èxit.” L’art és la forma en què tot s’ensenya i s’aprèn.”³⁰

Un altre aspecte que crida l’atenció és l’ensenyança per èpoques. Tal com ens explica Martí Prat, psicopedagog i professor de l’escola Waldorf Steiner El Til·ler, cada una de les assignatures es du a terme en un període de quatre mesos. És a dir, durant quatre mesos, dues hores de cada matí les dediquen a la mateixa assignatura per tal d’aprofundir en una àrea de coneixement. Aquest fet fa que els nens i nenes puguin endinsar-se en la matèria i assolir els coneixements d’una manera més clara, ja que durant aquest període van seguint el mateix camí. Aquesta classe principal s’acompanya amb una part rítmica i una de relaxació. Martí també comenta un altre fet diferencial i molt important pel desenvolupament dels alumnes: el tutor. En les escoles Waldorf, el tutor és el mateix des de primer fins a vuitè (el que equivaldria a segon d’ESO), de manera que permet veure l’evolució del nen durant la seva trajectòria escolar i es crea un vincle fortíssim entre ells.

L’organització d’aquest tipus d’escoles també és diferent. Tal com ens explica la pàgina web de l’escola El Til·ler, les funcions pedagògiques s’exerceixen de forma col·legiada per part dels mestres amb un cercle intern format per mestres i amb el seu òrgan de decisió que és el Claustre de mestres. La gestió i l’organització està a càrrec de pares i mestres disposats a assumir responsabilitat a través d’un òrgan rotatiu anomenat Consell. Per tant, la responsabilitat i la llibertat formen el principi fundacional d’aquest model de gestió educativa i això s’expressa en l’autonomia i el consens en les assemblees anuals.

²⁸ López, J. (2014). Waldorf: educar desde las emociones. *Diario de Burgos*. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.diariodeburgos.es/noticia/Z9906BE62-079C-FF86-309A141715041DC6/20140915/waldorf/educar/emociones>

²⁹ Mindalia Televisión. (2014). *Pedagogía Waldorf, una educación basada en el ser humano por Isabel Mateo* [Video file]. Recuperat el 2 de març del 2017 de <https://www.youtube.com/watch?v=JIR1Qg5VVuQ>

³⁰ Moreno, M. (2010). *Pedagogía Waldorf*. Macarena Moreno Moreno. Recuperat el 2 de març del 2017

En resum, tal com diu el professor Antonio Malagón, fundador de la primera escola Waldorf a Espanya, la pedagogia Waldorf "promou una escola i una educació del present i per al futur. Basada en el desenvolupament evolutiu del nen, en les tradicions culturals, en una formació permanent del professorat, i en una estreta col·laboració família-escola".³¹

5. Pedagogia Montessori

«Ningú pot ser lliure tret que sigui independent; per tant, les primeres manifestacions actives de llibertat individual del nen han de ser guiades de tal manera que a través d'aquesta activitat el nen pugui estar en condicions per arribar a la independència.»

Maria Montessori

a. Maria Montessori

Maria Montessori va néixer a Chiaravalle, localitat de la província d'Ancona a Itàlia l'any 1870. Amb 12 anys es va traslladar a Roma on va seguir els seus estudis a una escola tècnica per a nens. Tot i que els seus pares desitjaven que ella estudiés magisteri, ella es va decidir per estudiar medicina. Així, l'any 1896, amb 26 anys, es va convertir en la primera dona d'Itàlia va obtenir el certificat de metgessa. Seguidament d'obtenir el títol, va entrar com assistent a la clínica psiquiàtrica de la Universitat de Roma i va començar a tractar amb nens amb problemes mentals.³²

A través d'influències com Cesare Lombroso, Achille de Giovanni i Guiseppe Sergi, va construir un model pedagògic en el marc del qual l'antropologia física jugava un paper determinant. Va presentar aquest model al setembre del 1898 al Congrés Pedagògic Nacional italià a Torí, on es va aprovar un pla per a l'educació dels infants deficientes que incloïa la creació d'escoles espacials. Poc després, l'any 1901, Montessori va fundar una escola d'ensenyament especial a Roma. Durant els anys següents va cursar filosofia, cursos de psicologia experimental a Torí, va visitar Anglaterra i França i es va interessar pels estudis de J.E. Marie Gaspard Itard, psicòleg que va adquirir un gran renom amb l'educació del salvatge d'Aveyron i pel treball d'Edouard Seguin.³³

No va passar gaire temps que Montessori va començar a portar les seves experiències pedagògiques amb tota mena d'infants. Així, l'any 1907 va establir la Casa dei Bambini,

³¹ Mi ciudad real. (2012). *Waldorf*. [Video File]. Recuperat el 2 de març del 2017 de https://www.youtube.com/watch?list=UUHH5xg-hjWr8l1jTmGBuz-A&v=X7EL_wjG1pl

³² Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 13.

³³ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 29.

una llar d'infants. A partir de l'any 1913 les seves idees pedagògiques ja van començar a estendre's arreu del món. Al Nadal de l'any 1915 Montessori va arribar a Barcelona i va fixar la seva residència a la Torre de l'Àngel, al peu de Vallvidrera. Als inicis dels anys 20 la metgessa italiana va multiplicar la seva activitat donant conferències per Europa. Amèrica Llatina Amèrica del nord, San Francisco, Roma, París i Londres.

L'arribada de feixisme a Itàlia posa fre a l'expansió Montessoriana. Així, Montessori decideix fixar la seva residència a Noordwijk, un poblet holandès on va formar una escola de mestres a Laren i on va morir el maig del 1952.³⁴

b. Influències

Per comprendre el mètode Montessori caldria explicar quines van ser les influències que ella va anar recollint i explicant per tal de conduir l'educació cap a una escola respectuosa amb els infants i alhora científica. Segons el llibre de Maria Pla i Molins, *"Una mirada pedagògica"*, les principals referències són les següents:³⁵

- L'individualisme de Rousseau: per Montessori mantenir un nen enganxat a un llibre per obligació no fa que aquest nen aprengui amb interès. En canvi, si es relacionen els continguts dels llibres en tallers que cridin l'atenció del nen es desenvolupa molt més la seva intel·ligència.
- L'educació sensorial de Pestalozzi: deixar que el nen desenvolupi lliurement les seves facultats i disposicions, un nen ja s'educarà i s'instruirà per si sol i el mestre serà el mitjà exterior del desenvolupament i la instrucció.
- Aportacions de Froebel sobre l'autoactivitat: tot progrés ha de tenir l'acció voluntària de l'infant, per això, el coneixement es farà a través del joc i de la transformació dels instints i dels impulsos naturals de nen.
- Pinel, Itard i Seguin en l'educació dels escolars deficients sensorials: d'Itard recull la utilització dels cinc sentits per desenvolupar la intel·ligència. De Seguin agafa la importància del respecte per la individualitat, és a dir, donar als escolars la possibilitat de desenvolupar totes les seves funcions cerebrals, musculars i sensorials, de tal manera que el pensament, el moviment i les sensacions adquireixin la màxima activitat.

Un cop agafades les aportacions de diferents científics, Montessori va crear un mètode per tal de millorar la tasca escolar. Van partir de la idea de llibertat i individualitat, tan diferenciada de l'escolarització que coneixem avui dia, per comprendre l'educació que

³⁴ Martínez-Salanova Sánchez, E. María Montessori. La pedagogía de la responsabilidad y la autoformación. *Figuras de la Pedagogía*. Recuperat el 24 de Març del 2017 de http://www.uhu.es/cine.educacion/figuraspedagogia/0_montessori.htm

³⁵ Pla i Molins, Maria. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 33-37.

proposava Maria Montessori. Individualitat perquè, segons l'experta, cal estudiar a l'alumne abans d'educar-lo, vol una ciència del nen perquè cadascú té unes necessitats diferents. Llibertat perquè les escoles s'han de veure com a centre en els quals la lliure acció per part dels nens és el que desenvolupa la seva vida i la base del seu desenvolupament educacional.

És a dir, en la pràctica pedagògica l'infant esdevé dominador de l'ambient: tot és al seu abast, troba a la seva disposició molts i petits objectes amb els quals pot realitzar activitats diverses, un espai en el qual es mou lliurement i l'acompanyen pas a pas en el desenvolupament de la seva intel·ligència.

c. L'estètica de l'escola i el material

Per Maria Montessori, el món de la matèria constitueix el principal mitjà de formació i de construcció de la intel·ligència de l'alumne. Així, ella va dissenyar un material adaptat a les necessitats, edat i possibilitats dels nens en proporció al seu cos i la seva estructura mental. A més, també va determinar quina quantitat de material era ideal per cada classe.

Actualment, segueix sent important que cada material educatiu tingui un sol sentit. Per exemple, per iniciar al nen la noció del color, s'han de construir objectes idèntics de la mateixa manera, forma i diferent color. Pel que fa a l'ambient, aquest ha de resultar atractiu. L'estètica de les formes, els colors contribueixen en suscitar interès al nen. És important que en aquest ambient s'afegeixin elements de la vida quotidiana.

A més, Montessori no va allunyar el món real de la seva educació i va incloure exercicis de la vida pràctica com el cultiu de les plantes, la cuida dels animals domèstics o fins i tot, rentar-se les dents.

d. L'educació alliberadora

L'adult té un paper fonamental en qualsevol educació. Per costum, tendim a protegir als infants perquè els considerem dèbils i petits.³⁶ Montessori anava en contra d'aquesta concepció i creia que el nen es desenvolupa en si mateix i que per desenvolupar-se lliurement, necessitava que l'adult li donés tot allò que és important absorbir i adquirir.

Això no significa que Montessori descartés totalment l'autoritat i la protecció adulta, sinó que comptava amb el doble aspecte de llibertat i espontaneïtat del nen amb intervenció discreta de l'adult. El treball del mestre/adult, doncs, és evitar que el nen dugui a terme accions ineficaces i assegurar-se que les accions que realitzi li aportin

³⁶ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 53.

coneixement indispensables. Per tant, la intervenció de l'adult no pretendrà resoldre els problemes del nen, sinó conduir-lo a la seva independència.³⁷

Aquest adult no intervindrà mentre el nen treballi i estigui concentrat, però el mestre ha de ser el guàrdia i el protector del mitjà i de l'entorn i per tant, haurà de vigilar que aquest sigui atractiu i estigui ordenat.³⁸ A més, la mestra també s'encarregarà de mostrar el material i guiar el nen de com utilitzar-lo per no interrompre'l mentre el nen faci servir. El mestre només podrà interrompre al nen quan l'activitat que aquest estigui realitzant sigui destructiva.

Tal com ens diu Dimitrios Yaglis al seu llibre *"Montessori, La educación natural y el medio"*: una barreja entre llibertat i limitacions és el que constitueix la pedagogia Montessoriana. El que compte és trobar l'equilibri entre què suggereix l'adult i el nen ha de fer per ell mateix. Si l'adult fa més del necessari o s'imposa, destrueix els impulsos creadors del nen.³⁹

e. La individualització i la socialització

Montessori planteja que el treball individual constitueix el punt de partida per estimular i desenvolupar les qualitats i les facultats interiors. Ella parla d'individualitat perquè en la seva pedagogia no es dona un exercici perquè tots els alumnes facin el mateix, sinó que cada nen adequa el seu aprenentatge i utilitza el material que vol a partir de les seves necessitats.⁴⁰

Aquesta llibertat d'elecció per part de l'alumne, el fa més atent, més treballador i el fa estar més concentrat⁴¹. Una concentració que, segons Montessori, no es pot arribar a través del treball imposat ni de la imitació, sinó que requereix abstenir-se del món exterior i tenir una relació estreta entre l'activitat i la persona que la realitza. Trobar aquesta activitat que et permeti una forta concentració només es pot aconseguir si realment fem el que necessitem. A més la concentració també afavoreix a l'ordre interior i a l'equilibri.⁴²

A partir d'aquí es pot obrir un debat: el nen que es concentra en el seu treball, s'aïlla del món exterior i per tant, la concentració li impedeix establir relacions socials?

Montessori va tenir una resposta per això: ella no admetia ni propiciava la concentració egoista. Segons l'experta, el nen un cop ha acabat d'estar concentrat en la seva activitat,

³⁷ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 54.

³⁸ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 56.

³⁹ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 58.

⁴⁰ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 61.

⁴¹ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 62.

⁴² Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 62.

descobreix el món que l'envolta com un camp il·limitat de nous descobriments i percep que té companys que mostren també interès en ell.⁴³

6. Pedagogia lliure

Hi ha escoles que han adquirit diferents pedagogies i es fan anomenar lliures. Dins d'aquest apartat s'ha de diferenciar els espais de les escoles. L'espai es tracta d'un lloc on s'inscriuen nens de 2 a 6 anys per tal de desenvolupar les seves necessitats com a forma d'aprenentatge i amb mètodes lliures i no directius. L'escolarització fins als 6 anys no és obligatòria, de manera que les famílies no es troben amb problemes legals per accedir a aquests espais en aquestes edats. A partir dels 6 anys, tot infant s'ha d'inscriure a una escola. Si la família vol seguir amb aquest tipus de pedagogia, haurà d'optar per escoles legals però privades, ja que l'Estat no subvenciona cap tipus d'escola que segueixi la línia lliure no directiva. A continuació explicarem les influències, referències, estructura i metodologies que segueixen aquests tipus d'escoles i espais.

a. Alexander Sutherland Neill

Per començar a parlar de les pedagogies lliures és important tenir clar el paper fonamental que va suposar Alexander Sutherland Neill (1883-1973), pedagog escocès fundador de l'escola-internat Summerhill. Neill és considerat un dels representats més controvertits de la pedagogia antiautoritària. El 1912 es va llicenciar a la Universitat d'Edimburg. Va ser director de l'escola Gretna Green d'Escòcia, però abans havia treballat en el món editorial i periodístic. Aquests primers contactes amb el món acadèmic i docent li van despertar els anhels de crear un sistema pedagògic diferent per tal d'escapar del sistema repressiu de l'època⁴⁴. Així, va impulsar la seva pedagogia de la qual va néixer Summerhill. "Summerhill no és només una escola, sinó una forma de vida, una microsocietat que s'autogoverna de forma assembleària, que fixa les seves pròpies normes i on cada persona, sigui nen o adult, és un vot. Els professors, per tant, són uns membres més de la col·lectivitat i, per tant, han de renunciar a qualsevol tipus de superioritat."⁴⁵ El seu mètode educatiu el va resumir en el llibre "*Summerhill, un punt de vista radical sobre l'educació dels nens*" (1960), que, en resum, es tracta de criar els nens i nenes pensant en la seva felicitat.

A Espanya aquest corrent va arribar a finals del franquisme, juntament amb la transició democràtica, un període amb alguns buits legals que van permetre l'aparició de

⁴³ Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma. Pàgina 63.

⁴⁴ (2004). Alexander Sutherland Neill. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/n/neill.htm>

⁴⁵ Carbonell Sebarroja, J. (2015). *Pedagogías del siglo XXI. Alternativas para la innovación educativa*. Barcelona: Ediciones Octaedro. Pàgina 96.

pràctiques autogestionades i més lliures. Actualment, a Catalunya, trobem diferents espais on es porta a terme aquest tipus d'educació lliure i no directiva, com per exemple La Caseta o La Nou. També és important parlar sobre la XELL (Xarxa d'Educació Lliure de Catalunya), ja que, tal com explica Aina Argemí, psicopedagoga i col·laboradora de la XELL, es tracta d'un "espai que vol fer xarxa amb persones i projectes que entenen l'acompanyament des d'una mirada que nosaltres anomenem educació lliure. L'altre gran àmbit és el de difusió, el de poder compartir com veiem nosaltres l'educació, l'acompanyament, les necessitats que veiem en els infants i poder compartir sobre temes que preocupen les famílies, com els límits, l'acompanyament en els conflictes, l'acompanyament emocional, etc."

Aina Argemí també acompanya els infants de La Caseta, un espai que ofereix activitats amb nens i famílies per tenir cura dels nens generant zones de relació i jocs. La Caseta es divideix en diferents espais a partir de les necessitats dels infants: espais motrius on es desenvolupa la psicomotricitat relacional, espais de més contacte físic on es fan massatges, espais de creació i elaboració de la persona a través de diferents materials i espais de joc. Si algun infant vol aprofundir en algun aspecte, es construeix un espai adaptat a les seves necessitats. Dins d'aquestes zones, es construeixen uns límits que ajuden a tots formin part d'una societat i així es convisqui. Aquest model el segueixen totes les pedagogies lliures, tot i que amb variacions depenen de les influències que adquireixin cada escola o espai.

b. Ovide Declory

Un altre referent cabdal és Ovide Declory, (1871-1932) pedagog belga i metge, que, igual que Maria Montessori, va començar a aplicar la seva pedagogia amb nens deficients. Va estudiar medicina a la Universitat de Gant i va començar la seva activitat professional al servei neuropsiquiàtric de la policlínica de Brussel·les. Va ser després quan va començar a treballar amb deficients mentals, experiència que li va despertar gran interès en el terreny educatiu. Cal valorar la seva activitat docent a l'escola i a la Universitat de Brusel·les, juntament amb altres institucions prestigioses com l'Institut Superior de Pedagogia Buls Tempel.⁴⁶

El caràcter autoritari de l'ensenyament que va viure d'infant el va afectar profundament i va afavorir al seu interès per l'educació. A partir d'aquí va crear el mètode Decrolyà centrat en la necessitat de nodrir-se de l'infant, necessitat de refugi, necessitat de defensar-se i protegir-se i la necessitat d'actuar, de treballar sol o en grup, recrear-se i millorar.⁴⁷

⁴⁶ (2004). Alexander Sutherland Neill. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/n/neill.htm>

⁴⁷ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 87.

Segon Declory, l'ensenyament ha de partir de mètodes naturals basats en la forma essencial d'aprenentatge de l'infant. Per exemple, en l'ensenyança de la lectoescriptura, l'escola ha de començar per la frase o la paraula i cal refusar els procediments tradicionals que comencen per la lletra, el so o la síl·laba.⁴⁸

El seu mètode dóna un gran relleu a la creació d'ambients escolars que permetin i fonamentin la incorporació d'hàbits i actituds socials i cíviques en els infants. La seva proposta se centra en el fet que l'escola s'organitzi i s'estructuri democràticament de tal manera que afavoreixi la participació col·lectiva i natural. Ho aconsegueix a partir de jocs a classe i a l'aire lliure, en la realització de tasques d'aprenentatge, preparació de festes, sortides i excursions o en el desplegament de tasques utilitàries. Alhora, també es considera essencial l'exercici de responsabilitats socials com la neteja, cura d'animals o plantes.⁴⁹

Aquestes pràctiques estan incorporades en la realitat escolar lliure. Un exemple d'aquest funcionament, ho veiem a l'escola Liberi (nens de més de 6 anys legalment escolaritzats) on trobem espais com un hort, gossos, jardins i espais de joc. Segons Manel Martínez, director i fundador de l'escola, el nen, en arribar, pot decidir en quin ambient realitzar el seu aprenentatge. Per exemple, hi ha un grup de nens que se centren més en la cuida dels gossos, fan sortides amb ells, els hi compren el menjar i els netegen. D'aquesta manera es potencien altres capacitats com la sensibilitat, la socialització, la responsabilitat i el desenvolupament natural de relació. La clau de l'èxit dels càrrecs que assumeixen els nens es troba en el fet que els alumnes saben que els adults confien en ells i l'escola depèn d'ells.

Declory també afegeix les tècniques assembleàries ordinàries o extraordinàries com també feia A.S Neill. Aquesta pràctica s'utilitza per comentar notícies d'actualitat, per criticar l'acció dels delegats de govern, dels membres de la classe o dels mestres.⁵⁰ La Caseta, espai lliure anteriorment esmentat, també compta amb un ambient on cada dia, els infants es reuneixen amb els adults i comenten les seves experiències, preocupacions, problemes, alegries i altres sentiments que els hagin afectat.

⁴⁸ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 101.

⁴⁹ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 92.

⁵⁰ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 92.

c. Freinet

Célestin Freinet (1896-1966), pedagog francès, va ser impulsor de mètodes de renovació, va estudiar magisteri i va començar a exercir de professor amb 18 anys. Les seves tècniques pedagògiques estaven basades en la introducció de la impremta a l'escola, el text lliure i el mètode natural de lectura i escriptura, fomentant l'autogestió, la cooperació i la solidaritat entre els alumnes.⁵¹

A causa de la insatisfacció com a professor a l'Escola Primària Superior de Brignoles va intentar portar a la pràctica una pedagogia nova i va sortir fora de l'escola amb els infants. Va definir una escola que afavoria el desenvolupament del poder vital de l'home, dels seus poders espirituals i l'harmonia social, elements que farien més sana i feliç la vida humana.⁵² El gran missatge de Freinet va ser obrir l'escola a la vida, buscar les connexions que hi ha entre la vida de fora i l'escola per tal que els alumnes poguessin comprendre i manipular el medi en què vivien. Per ell, calia partir del nen i respectar els seus interessos i ritmes particulars.⁵³

Toni Lladó, pare i acompanyant de l'Espai La Nou destaca la importància de la llibertat del nen en l'elecció del seu aprenentatge i el lliure desenvolupament. Tal com ell explica, obligar a aprendre és matar el coneixement i aquest va ser el motiu pel qual va escollir La Nou. Aquest espai està envoltat de naturalesa que permet a l'infant, nen i adolescent aprendre per si sol a través de les experiències. A La Nou és imprescindible deixar fluir el creixement personal i els pares actuen com acompanyants quan és necessari, sense interrompre les eleccions o decisions del nen. El fet d'acompanyar també és important quan el nen s'incorpora a l'espai, un lloc nou i desconegut on l'acompanyant li transmet la seguretat i la confiança suficient perquè el nen se senti que hi forma part.

Maria Torner, acompanyant de La Nou defineix el dia a dia d'aquest espai: "El que hem fet es preparar un espai, de tal manera que els nens i nenes puguin fer cada dia fer allò que els hi vingui de gust. No tenim un programa, no sabem que passarà, cada dia és una sorpresa per tots. En el seu joc, els nens i nenes van aprenent tot allò que necessiten, començant per la gestió d'un mateix, de les emocions i les relacions. Quan això està cobert, s'obre la curiositat i s'aprenen moltes altres coses." També incideix en la importància de la gestió emocional i per aquest motiu es troben en aquest espai, un lloc

⁵¹ MCNBiografias.com. (2011). Freinet, Célestin (1896-1966). *MCN Biografias*. Recuperat el 5 de març del 2017 de <http://www.mcnbiografias.com/app-bio/do/show?key=freinet-celestin>

⁵² Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 193.

⁵³ Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial. Pàgina 193-194

on connectar amb el què senten a cada moment, lloc per l'elecció de què fer i amb qui estar.

d. Punts clau de la metodologia lliure

La pedagogia lliure avarca un camp molt ampli de referències i mètodes de treball que el llibre *Pedagogías del siglo XXI* de Jaume Carbonell Sebarroja defineix en els següents 10 punts:⁵⁴

1. Senyals comuns d'identitat

“Les pedagogies lliures es fonamenten en un objectiu comú: el respecte lliure desenvolupament de la infància, la confiança en construir-se un mateix i la no interferència per part de les persones adultes en les decisions de l'infant. En aquesta pedagogia està molt present el "per un mateix" "d'un mateix". Es parla d'autonomia, autoconeixement, autoorganització i autogovern.”

2. Educació en llibertat

“La senya d'identitat més emblemàtica. Una llibertat que s'associa en el benestar i la felicitat, cadascú pot elegir el seu camí i les seves decisions. Aquesta llibertat exigeix límits de sentit comú relacionats amb la seguretat i la llibertat dels altres. És a dir, no és una llibertat on l'infant fa el que vol sense normes.”

3. Elecció del que es vol aprendre

“Cada nen o infant decideix quan i que vol aprendre, amb el ritme i temps que s'imposa depenent de la seva curiositat i necessitat. Es parteix del desig que aprendre és natural i que si es força, es corre el risc de matar-lo. Per això hi ha diferents possibilitats, des de l'elecció d'assistir o no a classe, la possibilitat d'escollir el propi itinerari, d'on treballar, de quin espai utilitzar o amb qui fer-ho.”

4. Elecció multidimensional

“Els ambients d'aprenentatge permeten que el cos i l'ànima estiguin oberts a captar, recrear-se, i enriquir-se de tot tipus de sensacions, emocions, relacions i nocions concretes i abstractes. És a dir, el desenvolupament de les intel·ligències múltiples.”

5. Entorns diversificats

“L'edifici d'aquest tipus d'escoles és totalment diferents del de l'escola ordinària. La concepció arquitectònica d'aules sense parets i amb la familiaritat d'escola-llar. No existeixen aules tradicionals de taules i cadires, pissarra i tarimes, sinó que espais

⁵⁴ Carbonell Sebarroja, J. (2015). *Pedagogías del siglo XXI. Alternativas para la innovación educativa*. Barcelona: Ediciones Octaedro. Pàgina 99.

d'investigació i experimentació. Els espais exteriors són tan importants com els interiors i a vegades estan interconnectats. Normalment les escoles se situen en entorns naturals com boscos, jardins i naturals que intensifiquen els jocs, la sensibilitat, la creativitat, el sentiment de llibertat i l'espai personal."

6. Autogovern

"En la pedagogia lliure la comunitat es construeix com una societat alternativa al sistema capitalista. Practiquen la democràcia directa i participativa i les decisions les prenen a partir d'assemblees en què tant petits com adults tenen el seu vot. Les assemblees són els espais on es prenen les decisions, s'apliquen les normes i s'autoregula la vida col·lectiva."

7. L'acompanyant

"No s'utilitza el terme professor, se'ls qualifica d'acompanyants per tal que hi hagi un tracte de plena igualtat. El seu paper és d'acompanyant i mediador en clau no directiva per tal de respectar la llibertat dels nens i no guiar o dificultar el seu creixement natural."

8. Flexibilitat

"No existeixen ni els horaris ni les assignatures i la jornada pot ser diferent cada dia, una nova aventura. Prenen de referència el model d'escola unitària, on no hi ha una divisió per edats ni nivells, sinó que interactuen tots entre tots."

9. Escoles o espais petits

"La majoria d'aquests centres se centren en l'etapa infantil (de 2 a 6 anys) tot i que també trobem centres on s'aplica la primària i fins i tot, la secundària. El número d'alumnat no acostuma a ser superior a 20 on se'ls acompanyen entre 2 i 3 adults. Per tant, les ràtios "alumne-professor" són molt més grans que a l'escola ordinària. Aquest límit s'estableix per tal d'evitar la massificació i així garantir unes relacions properes, intenses i fluides. Les famílies són molt compromeses i poden accedir i participar en l'acompanyament."

10. Economia precària i falta de reconeixement

"Aquests tipus de centres/espais es troben en la perifèria del sistema educatiu i això fa que no tinguin un reconeixement legal. La majoria d'aquests casos es troben en una situació al·legal: es permet el seu funcionament però no són reconegudes ni reben cap tipus de subvenció, per tant, tot és autogestió i autofinançament."

7. Comparativa

A continuació us trobareu una taula comparativa entre les tres pedagogies anteriorment esmentades. Tot i que les tres les podem englobar dins de les pedagogies alternatives, és a dir, que usen mètodes d'ensenyament diferents que l'escola tradicional o convencional, també tenen diferències que creiem importants destacar.

	WALDORF	MONTESSORI	LLIURE
CREADOR/S	Únic creador: Rudolf Steiner.	Única creadora: Maria Montessori	Pedagogia creada a partir de diverses influències
FILOSOFIA	Ensenyar a aprendre.	Llibertat, espontaneïtat i individualisme.	Ensenyament a partir de les necessitats.
TREBALL	Predomina el treball col·lectiu, l'art i la música.	Predomina la feina individual i en ocasions, col·lectiva. Es treballa per materials.	La manera d'aprendre depèn de les necessitats del nen o l'infant.
AULES	Habitacions àmplies i decorades amb pupitres. El treball lúdic es fa fora de l'aula.	Ambients preparats per cada situació, aules amb els materials repartits i sense pupitres.	No hi ha una aula específica, entorn obert a la naturalesa i diferenciades segons les activitats.
PROFESSORAT	Un per aula. No canvien en tot el procés educatiu, des de primer fins a desè hi ha el mateix tutor/a.	Dos per aula. Actuen com a guia del procés d'autoaprenentatge dels nens.	Ratios molt grans: de 3 professors per 10 alumnes. Els professors són acompanyants.
AVALUACIÓ	L'avaluació és contínua. Els exàmens apareixen a partir de setè.	L'avaluació és contínua, integral i individual. No existeixen exàmens.	No existeixen exàmens ni deures. El que predomina és l'autoavaluació.
RELACIÓ FAMÍLIA-ESCOLA	Activa. Els pares poden participar en segons quines activitats de l'escola, sobretot a infantil.	Molt més limitada. Els acompanyants són els encarregats de la conscienciació del aprenentatge.	Activa i real. Compromís de tots els pares amb l'escola, els pares poden actuar com acompanyants.

Font pròpia

8. Les pedagogies alternatives a Catalunya i Espanya amb números

Després d'explicar detalladament com són les metodologies alternatives/lliures que estan més incorporades a Catalunya, farem un breu resum sobre la situació, en números.

Segons Ludus.org, un directori de pedagogies alternatives, a Catalunya existeixen uns 196 projectes alternatius dividits entre els que segueixen la pedagogia Waldorf, Montessori, Lliure i viva, Reggio-Emilia, Amara-Berri, Educació democràtica, Escola-Bosc, Comunitat d'aprenentatge i altres.

	ESPANYA	CATALUNYA
Lliure-Activa	311	90
Montessori	97	11
Waldorf	79	17
Reggio Emilia	22	0
Amara-Berri	21	1
Educació democràtica	6	1
Escola Bosc	11	3
Comunitat d'Aprenentatge	62	4
Altres ⁵⁵	245	69

Font: Ludus

9. Legislació⁵⁶

El sistema educatiu a Catalunya estableix l'obligatorietat de l'escolarització de tot l'alumnat dels 6 fins als 16 anys i està organitzat per etapes: Educació Infantil, Educació Primària, Educació Secundària (que comprèn l'Educació Secundària Obligatoria, el Batxillerat i la Formació Professional de grau mitjà), Formació Professional de grau superior i Educació Universitària.

L'educació infantil comprèn dos cicles fins als 6 anys. L'Educació Primària comprèn tres cicles entre els 6 i els 12 anys. L'Educació Secundària Obligatoria (ESO) inclou dos cicles entre els 12 i els 16 anys.

El dret de l'educació el tenen tots els nens i nenes siguin del país que siguin, de rebre una formació que afavoreixi el desenvolupament de la seva personalitat, que es tinguin en compte les seves necessitats educatives particulars, que tingui llibertat de

⁵⁵ Dins d'aquesta tipologia s'engloba des de metodologies variades fins a escoles que apliquen una pedagogia inventada però alhora també alternativa.

⁵⁶ Annex 1

consciència i que les seves conviccions religioses i morals, la seva llengua, cultura i dignitat siguin respectades.

Els deures de l'alumnat són: Participar en les activitats formatives, respectar a tots els membres de la comunitat educativa i seguir les orientacions i directrius del professor. Assistir amb puntualitat i regularitat a classe durant l'educació obligatòria, respectar les instal·lacions del centre, les normes d'organització, de convivència, d'ordre i disciplina del centre educatiu. Pel que fa a aquests centres, poden ser públics, privats o concertats (sufragats amb fons públics).⁵⁷

Les famílies tenen una sèrie de drets i deures: L'obligació d'escolaritzar els seus fills a partir dels 6 anys, d'estar informat sobre el procés d'aprenentatge i la integració socioeducativa dels seus fills. Pel que fa els deures, han d'assegurar-se que els seus fills/es assisteixin a l'escola regularment, seguir d'aprop el seu treball i preocupar-se de les activitats quotidianes que s'ofereixen als centres. A més, també han d'atendre les demandes dels professors, com reunions o entrevistes i promoure el respecte de les normes establertes.⁵⁸

10. Pedagogies lliures vs pedagogia tradicional

Una de les principals diferències entre aquestes pedagogies és que l'escola tradicional depèn d'una organització jurídica com és el departament d'ensenyament i l'estat. Tota escola s'ha d'adaptar al currículum dissenyat per aquest departament i ha de seguir les pautes establertes que podeu trobar a l'annex 1. Per tant, formen part d'una xarxa enorme amb lleis, currículum i maneres de fer compartida.

D'altra banda, les pedagogies alternatives se centren cadascuna en un pensador i algunes d'elles, en varis. Per tant, no tenen cap llei ni cap manera de fer destinada a ser sempre la mateixa, sinó que aquesta metodologia comporta a l'espontaneïtat, l'adaptació i la llibertat.

- **Les aules**

En les escoles convencionals les aules són quadrats amb una pissarra i pupitres. Normalment els pupitres estan alineats o de dos en dos. En la part de la pissarra hi ha un pupitre gran on se situa el professor, a vegades fins i tot en una tarima. Els nens se

⁵⁷ Normativa d'educació. Lleis generals.(2016). Recuperat el 24 d'abril del 2017 de: <http://ensenyament.gencat.cat/ca/departament/normativa/normativa-educacio/>

⁵⁸ Normativa d'educació. Lleis generals.(2016). Recuperat el 24 d'abril del 2017 de: <http://ensenyament.gencat.cat/ca/departament/normativa/normativa-educacio/>

separen per edats i cada any superen un curs on canvien d'aula i de professor. Normalment totes les assignatures de continguts es fan en la mateixa aula menys algunes més relacionades amb la música, l'art o l'educació física.

Tal com hem vist, els nens en les pedagogies alternatives no tenen una estructura fixa d'aula. En algunes pedagogies com la Waldorf sí que s'assembla més la descripció d'aula de l'escola tradicional però en pedagogies com l'escola Llibre els nens no tenen una aula fixe. Tampoc estan separats per edats ni les hores per assignatures. Aquestes pedagogies opten per l'educació horitzontal i mai una tarima afavoriria a aquest tipus d'horitzontalitat. Tot el contrari, la tarima dona una imatge de superioritat envers l'infant o el nen.

Tal com ens diu Tevni Grajales G., "el problema fonamental de les aules en l'escola tradicional és que els alumnes de la mateixa edat cronològica, tenen diferències, ritmes i models de creixements. A més, han estat influenciats en el seu creixement per diferents factors tant humans com ambientals. En un grup d'alumnes normals de la mateixa edat cronològica, el currículum ha d'estar desenvolupat a partir de cada habilitat, interès i motivació en diferents nivells de dificultats i complexitat i segons la seva etapa de maduresa."

- **Relació família-escola**

Educar és guiar, acompanyar i fluir. L'educació és una eina que ens ajuda a desenvolpar-nos com a persones de manera intel·lectual, humana i moral. Per aconseguir-ho no només és necessari anar a l'escola, sinó que la família també té un pes molt important a l'hora de l'acompanyament i d'atorgar uns valors que ens ajudaran en aquest procés. Per tant, la funció educativa de la família també ha de ser reconeguda i respectada per les altres institucions educatives. Per aquest motiu s'ha de tenir molt present la relació de la família i l'escola, una relació que varia molt depenent de la pedagogia en la que ens trobem.

Pel que fa a l'escola tradicional, el Departament d'Ensenyament, compte amb l'objectiu estratègic 2.1. del Pla de Govern: "facilitar i promoure la implicació de la família en el seguiment de l'evolució acadèmica i personal de l'alumne".⁵⁹ Això es deu a que entenen que l'èxit educatiu depèn també del "compromís de les famílies en el procés educatiu i de l'estímul i el suport per a fer-lo possible, i seguint els principis rectoros de qualitat,

⁵⁹ Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. (2017). Escola i família. Junts X l'educació. Recuperat el 24 d'abril del 2017 de:
<http://xtec.gencat.cat/web/.content/comunitat/escolaifamilia/aplicacio/ESCOLA-I-FAMILIA.pdf>

equitat i cohesió de la Llei d'educació. Per aquest motiu posa a l'abast dels centres educatius el document Escola i família amb els objectius següents⁶⁰:

1. Promoure i facilitar la implicació de les famílies en el procés escolar i educatiu dels seus fills i filles.
2. Promoure i facilitar la implicació de les famílies en el projecte educatiu del centre i la millora de la convivència.
3. Facilitar canals i espais de relació escola i família.
4. Promoure i facilitar la participació de les famílies en el funcionament del centre.
5. Promoure i facilitar la participació de les famílies a les AMPA.
6. Promoure l'escola de pares i mares i altres espais formatius que facilitin i afavoreixin la tasca que suposa l'educació dels fills.
7. Impulsar, conjuntament amb les famílies, l'educació en el lleure, l'associacionisme juvenil i el compromís cívic, com eina per a educar en valors i també com a element d'arrelament i cohesió social.

La legislació vigent diu que correspon als pares i les mares, o a les persones que en tenen atribuïda la tutela o la guarda d'un infant o jove, la responsabilitat de la seva cura i formació. També, tal com diu la llei, els pares i mares han de garantir l'assistència diària a l'escola dels seus fills i ha de fer el seguiment i l'acompanyament del procés escolar. Tot això no és possible si les escoles no faciliten una integració de les famílies amb elles de manera que els centres educatius han de garantir les vies de cooperació i interacció.

En resum, veiem que les famílies legalment haurien d'estar integrades a l'escola però si ho comparem amb la realitat de les escoles alternatives veiem grans diferències. A l'escola tradicional els pares i mares es basen en portar i recollir els nens dels centres i ajudar-los des de casa en els deures i exàmens. D'altra banda, a l'escola alternativa l'ajuda no només es centra en implicar-se des de casa sinó que els pares tenen un paper molt important dins de l'escola i en el seu funcionament diari. Tal com comenta Toni Lladó, com a pare, ens els seus moments lliures va a l'espai La Nou i actua com acompanyant dels infants. A més, moltes de les pedagogies lliures inclouen dins del seu funcionament el fet que els pares puguin accedir a l'espai i acompanyar al seu fill/a fins que aquest estigui adaptat a l'entorn. Un cop passat el procés d'adaptació, els pares poden seguir anant a l'escola, no només per acompanyar els infants, sinó per prendre decisions a les assemblees o reunions que incumbeixin temes de l'escola o l'espai.

A les escoles convencionals trobem l'AMPA, pares i mares que s'ajunten per vetllar pel funcionament del centre. Tot i això, aquest equip no està totalment integrat amb l'equip

⁶⁰ Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. (2017). Escola i família. Junts X l'educació. Recuperat el 24 d'abril del 2017 de:
<http://xtec.gencat.cat/web/.content/comunitat/escolaifamilia/aplicacio/ESCOLA-I-FAMILIA.pdf>

directiu de l'escola i actuen com a dues unitats diferenciades de manera que les decisions de l'AMPA no sempre s'acaben portant a terme o no tenen tanta influència.

- **Avaluació**

L'avaluació de l'escola ordinària es caracteritza per la numeració. Aquest tipus d'avaluació que se centra en feines i exàmens que el professor numera segons els criteris professionals i curriculars i que situa a l'alumnat entre el 0 i el 10 (de menys a més).

Jordi Mateu, creador de la XELL i assessor a les escoles, no creu amb aquest tipus d'avaluació. Segons ells, els nens "estudien per passar l'examen, no per aprendre. D'aquesta manera, si ens fixem, a mesura que van creixent els nens van perdent la seva curiositat i les seves ganes d'aprendre. Un nen de 12 anys, difícilment quan surt de l'escola pren un llibre (...). Els nens ja no estudien per aprendre, sinó que estan allà per passar un examen, per aprovar, per aconseguir un premi i per eludir un càstig. Aquesta és una altra de les maneres com l'escola tradicional, políticament té una ideologia molt clara que intenta imposar."⁶¹ Aina Argemí, col·laboradora de la XELL i acompanyant de La Caseta, creu aquest sistema alimenta la competitivitat perquè el nen passa a ser un número.

Per tant, l'educació tradicional entén l'avaluació com alguna cosa molt estructurada i ordenada on els resultats s'entreguen als pares en un butlletí de notes cada cert temps. D'altra banda, el procés d'avaluació és molt més impersonal i col·lectiu. Pel que fa a l'educació alternativa, aquest entén les necessitats de l'alumnat individuals i les respecte i les aplica. Per tant, el procés d'avaluació és molt més individual i no està ni estructurat ni marcat, s'anomena autoavaluació. Es fa de manera continuada i constant, ja que el desenvolupament del nen no es pot fer específicament, si no que s'ha d'observar en la seva globalitat. No acostumen a existir ni els exàmens, ni els deures, ni els butlletins de notes finals, per tant, no hi ha uns mètodes d'avaluació estandarditzats. Segons Montessori i Waldorf, coartar l'evolució i la creativitat del nen en certes edats suposa tallar el seu aprenentatge real. És a dir, l'educació alternativa es fixa en el procés d'aprenentatge i no tant en els resultats finals, a diferència de la tradicional.

⁶¹ Gomez, D., Guzzo, V. (productors) i Doin, G. (director). (2012). *La Educación Prohibida* [documental]. Argentina. Eulam Producciones.

11. Conclusions

A mode de conclusió hem elaborat un reportatge audiovisual anomenat *Les altres escoles* que engloba en 25 minuts un resum de la nostra investigació i les conclusions finals. Després d'haver elaborat aquesta investigació sobre les pedagogies alternatives i obtenir una mirada més crítica de situació educativa actual afegim el següent:

Per una banda, cal remarcar que els moviments pedagògics alternatius van sorgir ja fa anys però que les escoles han anat naixent al seu ritme. Per tant, hi ha algunes que tenen més experiències i altres que no. Un cop hem entrevistat a diferents escoles que s'anomenen com a "lliures" o "alternatives" i a diferents experts en el tema, podem acceptar que les diferències entre l'escola tradicional i aquestes són obvies. Tot i així, l'escola tradicional sap que la societat està canviant, que el món està canviant i evidentment, vol canviar i transformar-se per no quedar-se enrere. Per tant, encara que existeixin diferències infranquejables, l'escola tradicional s'està renovant i aplica diferents metodologies i formes de fer.

És indubtable que les necessitats de l'infant i de l'alumne estan canviant constantment i que les pedagogies lliures ofereixen l'espai i l'oportunitat de desenvolupar aquestes necessitats. Però, per nosaltres, és innegable acceptar que algunes escoles tradicionals també estan treballant en això i acostant-se cada cop més als canvis i a les necessitats socials.

Pel que fa a l'administració, l'escola alternativa o lliure no està sostinguda per l'estat. Segons els experts això és degut a que l'administració no té suficient pressupost com per abastar aquesta despesa global. És obvi que una xarxa tan gran d'escoles com la que subvenciona l'Estat és impossible de renovar en la seva totalitat per problemes logístics i econòmics.

Per tant, valorem l'educació lliure perquè aquesta respon a les necessitats dels alumnes però no podem jutjar si ho fan més o menys que les escoles de l'Estat. No sabem quina és millor ni pitjor, tot depèn de l'experiència de l'alumne i de cada infant. De fet, ens hem trobat amb diferents experiències i diferents defensors que ens fan quedar-nos amb el dubte. Per nosaltres no és acceptable dir que els pares només poden escollir una metodologia si volen escola pública. De fet, si volen una pedagogia alternativa pels seus infants, hauran de pagar-la però si volen anar a la pública, hi ha una oferta àmplia d'escoles i que, algunes d'elles, ja apliquen alguns mètodes diferents als tradicionals.

Afegir també el tema de la desmotivació escolar, un problema que, segons els experts que hem entrevistat, es deu principalment a les desigualtats socioeconòmiques i al

currículum. Molts dels temes que es tracten a les assignatures, els nens i nenes no els troben interessants o no veuen que hi hagi una aplicació a la vida quotidiana. Tot i això, segons l'últim informe PISA, Catalunya supera Espanya, la UE i l'OCDE ⁶², fet que es podria explicar per les últimes millores aplicades al sistema educatiu.

Les escoles i espais lliures compten amb un currículum diferent, més adaptat a les noves necessitats socials i emocionals dels infants, que fan que haguem observat actituds diferents depenent de la metodologia en la que s'ensenya als nens i nenes.

També hem observat que en l'educació lliure o alternativa es centren molts esforços en l'educació emocional dels infants. Creiem que aquest tema és molt necessari en l'actualitat pel fet de saber gestionar-se un mateix interiorment i ho fan a través de projectes que posen èmfasi en la resolució de conflictes, la gestió de les emocions o la superació de la frustració. També es du a terme un acompanyament molt més proper per tal de mantenir viu l'impuls vital de cada infant i poder desenvolupar les seves capacitats intrínseques.

Finalment, acceptem que els infants són els principals protagonistes de l'educació i que qualsevol pedagogia s'hauria de fixar en les seves necessitats. Creiem que les escoles tradicionals estan en un procés de canvi i acostant-se cada cop més a les inquietuds dels alumnes. Tot i així, és inequívoc que les escoles alternatives utilitzen metodologies molt diferents de les tradicionals i que segons quins mètodes, mai podran anar de la mà.

⁶² Informe PISA. (2016). Recuperat el 20 d'abril de 2017 de:
<http://web.gencat.cat/es/actualitat/detall/Informe-PISA>

12. Bibliografia

Carbonell Sebarroja, J. (2015). *Pedagogías del siglo XXI. Alternativas para la innovación educativa*. Barcelona: Ediciones Octaedro.

Carlgren, F. (2004). *Una educació hacia la libertad. La pedagogia de Rudolf Steiner*. Madrid: Editorial Rudolf Steiner.

Monés i Pujol-Busquets, J. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial.

Pla i Molins, Maria. (1988). *Catalunya i Europa. Una mirada pedagògica*. Vic: Eumo Editorial.

Steiner, R. (2011). *La filosofía de la libertad*. Barcelona: Editorial Pau de Damasc.

Yaglis, D. (2005). *Montessori. La educación natural y el medio*. Sevilla: Eduforma.

13. Webgrafia

(2004). Alexander Sutherland Neill. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/n/neill.htm>

(2005). Institución Libre de Enseñanza. Nacimiento de la Institución Libre Enseñanza (ILE). Recuperat el 02/03/2017 de <http://www.fundacioniner.org/historia.htm>

(2005). Institución Libre de Enseñanza. Técnicas e instrumentos para la enseñanza de las leyes físicas del siglo XIX. Recuperat el 01/03/2017 de https://www.upct.es/seeu/as/divulgacion_cyt_09/Libro_Historia_Ciencia/web/mapa-centros/Institucion%20Libre%20de%20Ensenanza.html

Asociació Otra Escuela es posible. Recuperat el 10 d'abril de 2017 de <http://otraescuelaesposible.es>

Castillo, A. (29 Octubre 2011). La nueva forma de aprender. El país. Recuperat el 3 de març de 2017 de <http://smoda.es.com/articulos/la-nueva-formade-aprender/302>

Colegio Inlakesh. (productors). (2014). Pedagogía Waldorf, el documental. [documental]. Mejico. Recuperat el 25 de maig del 2017 en <https://www.youtube.com/watch?v=WcC4znsu2Ac&t=4s>

Coordinadora Catalana pel Reconeixement i la Regulació de l'Educació en Família. Recuperat el 10 d'abril de 2017 de: <https://www.educarenfamilia.org>

Dewey, J. (1899). La escuela y el progreso social. UNAV. Recuperat el 1 de març del 2017 de <http://www.unav.es/gep/Dewey/EscuelaProgresoSocialBILE.html>

Directori de pedagogies alternatives: <http://ludus.org.es/es>

El Centro Regional para el Fomento del Libro en América Latina y el Caribe. (productor). (2011). Juegos y rondas. [documental]. América Latina. Cerlac Producciones. Recuperat el 25 de maig del 2017 de <https://www.youtube.com/user/Cerlalc/about>

Escola Liberi. Recuperat el 1 de març de 2017 de: <http://www.escolaliberi.com>

Escola Projecte BCN. (productors). (2014). Obre els ulls. [documental]. Barcelona. Recuperat el 25 de maig del 2017 en <https://www.youtube.com/watch?v=fG3j1lpF74A&t=165s>

Escola Waldorf El Til·ler. Recuperat el 1 de març de 2017 de: <http://www.escolawaldorf.org/web/index.html>

Escuela Waldorf Alicante. (productors). (2013). Día de los oficios. [documental]. Alicante. Recuperat el 25 de maig del 2017 de <https://www.youtube.com/watch?v=F9t2pOFXW8Q>

Fermoso Estébanez, P. Biografía sobre John Dewey. Filosofía de la educación. Universidad Autónoma de Barcelona. Recuperat el 1 de Març del 2017 de <http://revistas.usal.es/index.php/1130-3743/article/viewFile/2932/2966>

Fernandez, A. (2014). La historia de la enseñanza obligatoria y su propósito como un sistema de adoctrinamiento. Periodismo Alternativo. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <https://periodismo-alternativo.com/2014/10/08/la-historia-de-la-ensenanza-obligatoria-y-su-proposito-como-un-sistema-de-adoctrinamiento/>

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. (2017). Escola i família. Junts X l'educació. Recuperat el 24 d'abril del 2017 de: <http://xtec.gencat.cat/web/.content/comunitat/escolaifamilia/aplicacio/ESCOLA-I-FAMILIA.pdf>

Gomez, D., Guzzo, V. (productors) i Doin, G. (director). (2012). La Educación Prohibida [documental]. Argentina. Eulam Producciones.

Informe PISA. (2016). Recuperat el 20 d'abril de 2017. <http://web.gencat.cat/es/actualitat/detall/Informe-PISA>

Jimenez de Quesada, G. (2010). Modelo pedagógico progressista. Pedagogía y didáctica. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <https://sites.google.com/site/pedagogiaydidacticaesjim/Home/capitulo-iii-la-formacion-docente-en-educacion-informatica/cjgcjghcj>

López, J. (2014). Waldorf: educar desde las emociones. Diario de Burgos. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.diariodeburgos.es/noticia/Z9906BE62-079C-FF86-309A141715041DC6/20140915/waldorf/educar/emociones>

Llorente Cortés, Mª A. Los movimientos de renovación pedagógica y la lucha contra la mundialización neoliberal. Federación de MRPs País Valencià. Recuperat el 02/03/2017 de <http://jei.pangea.org/edu/tab/llorente.htm>

Martínez Rivera, I.(2015). Alternativas pedagógicas para la educación en las aulas. Facultad de educación y trabajo social Universidad de Valladolid. Recuperat el 27 de febrer de 2017 de: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/14448/1/TFG-G%201309.pdf>

Martínez-Salanova Sánchez, E. María Montessori. La pedagogía de la responsabilidad y la autoformación. Figuras de la Pedagogía. Recuperat el 24 de Març del 2017 de http://www.uhu.es/cine.educacion/figuraspedagogia/0_montessori.html

MCNBiografias.com. (2011). Freinet, Célestin (1896-1966). MCN Biografias. Recuperat el 5 de març del 2017 de <http://www.mcnbiografias.com/app-bio/do/show?key=freinet-celestin>

Mi ciudad real. (2012). Waldorf. [Video File]. Recuperat el 2 de març del 2017 de https://www.youtube.com/watch?list=UUHH5xg-hJWr8l1jTmGBuz-A&v=X7EL_wJG1pI

Mindalia Televisión. (2014). Pedagogía Waldorf, una educación basada en el ser humano por Isabel Mateo [Video file]. Recuperat el 2 de març del 2017 de <https://www.youtube.com/watch?v=JlR1Qg5VVuQ>

Mitchell. D. (2014). La educación social y emocional y la pedagogía Waldorf. Recursos Waldorf. Recuperat el 2 de març del 2017 de <http://www.waldorf-resources.org/es/art/anzeige-spanisch/archive/2014/02/01/article/social-emotional-education-and-waldorf-education/ac42bbf7fd5ef0a23af99c53e2a7e6ef/>

Moreno Cullell, V. (2010). El despotisme il·lustrat. Sàpiens. Recuperat el 24 de febrer del 2017 de <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2010/09/17/el-despotisme-il%C2%B7lustrat/>

Moreno, M. (2010). Pedagogía Waldorf. Macarena Moreno Moreno. Recuperat el 2 de març del 2017 de: <https://revistas.ucm.es/index.php/ARTE/article/viewFile/ARTE1010110203A/8751>

Normativa d'educació. Lleis generals. Recuperat el 24 d'abril del 2017 de: <http://ensenyament.gencat.cat/ca/departament/normativa/normativa-educacio/>

Objectius Espai Educació Lliure Xantala. Recuperat el 3 de maig de 2017 de: <http://www.xantala.es/xantala-qui-som/quins-son-els-nostres-objectius/>

OurKids Net. (productors). (2012). Inside Montessori. [documental]. Canada. Recuperat el 25 de maig del 2017 en https://www.youtube.com/watch?v=4_m6OlqYH4Q&t=108s

Redacció. (2013, Abril 14). L'educació lliure guanya adeptes mentre espera la seva regularització. Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/Leducacio-lliure-guanya-adeptes-mentre-espera-la-seva-regularitzacio/noticia/2096078/>

Rodríguez Palacios, S. (2013). Investigación sobre los orígenes y la aplicación de la pedagogía Waldorf. Escuela Universitaria de educación. Campus de Palencia. Recuperat el 27 de febrer de 2017 de: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/4783/1/TFG-L%20293.pdf>

Rogero Anaya, J. Movimientos de renovación pedagógica y profesionalización docente. Escuela Abierta de la Federación de MRP, Madrid. Recuperat el 02/03/2017 de <http://www.rinace.net/rlei/numeros/vol4-num1/art7.pdf>

Sine Miglaccio, G. Estudio y comparativa sobre diferentes metodologías alternativas. Universidad de Valladolid. Recuperat el 8 de març de 2017 de: https://ddd.uab.cat/pub/guibib/113512/modelapa_a2014.pdf

Van Arcken, H. (2012). La Escuela Nueva. Pedagogía docente. Recuperat el 3 de març de 2017 de: <https://pedagogiadocente.wordpress.com/modelos-pedagogicos/la-escuela-nueva/>

Xarxa d'Educació Lliure. Recuperat el 4 d'abril de 2017 de: <https://educaciolliure.org>

.ANNEXOS

- Annex 1: Lleis

En el marc teòric de la legislació que avarca l'educació de Catalunya trobem diferents punts que ens permeten veure les parts legals i il·legals de les escoles i espais alternatius.

En l'etapa infantil, les principals lleis que afecten al nostre cas d'estudi són les següents:

- La Llei 5/2004, de 9 de juliol, de creació de llars d'infants de qualitat, estableix que el Govern de Catalunya ha de garantir el caràcter educatiu, la qualitat i els requisits mínims que han de complir les llars d'infants que la realitat catalana exigeix.
- Tal com defineix l'article 56.6 de la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, el Govern ha de determinar el currículum que, per al primer cicle de l'educació infantil, s'ha de centrar en els continguts educatius relacionats amb el desenvolupament del moviment, del control corporal, les primeres manifestacions de la comunicació i el llenguatge, les pautes elementals de convivència i relació social i la descoberta de l'entorn proper dels infants.
- Tal com diu l'article 2 del decret 101/2010, de 3 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments del primer cicle de l'educació infantil, "La finalitat de l'educació infantil és contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants, proporcionant-los un clima i entorn de confiança on se sentin acollits i amb expectatives d'aprenentatge. L'acció educativa ha de permetre el desenvolupament afectiu, el creixement personal dels infants, la formació d'una imatge positiva i equilibrada d'ells mateixos, el descobriment de l'entorn, de les possibilitats del seu propi cos, del moviment i dels hàbits de control corporal, perquè actuïn cada vegada d'una manera més autònoma; la possibilitat d'experimentar, de relacionar-se i de comunicar-se amb les altres persones, infants i persones adultes, per mitjà dels diferents llenguatges, establint vincles i relacions amb les corresponents pautes elementals de convivència, de relació i de respecte al principi de no-discriminació."
- L'article 3 del mateix decret ens parla sobre la relació entre els centres i les famílies i diu que "Els pares, mares o persones tutores i els centres han de cooperar estretament en l'educació dels infants, per tal de garantir la coherència educativa entre la família i el centre, que són el primer referent afectiu dels infants i tenen la responsabilitat primera en llur educació."
- Article 6 del decret 101/2010, de 3 d'agost,, marca les àrees d'experiència i desenvolupament, que són la descoberta d'un mateix i dels altres, la descoberta de l'entorn i la comunicació i llenguatges.

- L'article 7 del decret 101/2010, de 3 d'agost, tracta l'organització i els horaris del centre i diu que "els centres han d'organitzar la distribució horària en funció de les activitats quotidianes lligades a la satisfacció de les necessitats bàsiques dels infants, el nombre d'alumnes, d'espais i de recursos, i atenent la seva planificació curricular. Es considera educatiu tot el temps que l'infant romanguí en el centre."
- Pel que fa els tutors, l'article 10 del decret 101/2010, de 3 d'agost, diu que "Cada grup d'infants té una tutora o tutor responsable de l'atenció i el seguiment, tant individual com de grup, del procés de desenvolupament de l'infant, i d'afavorir que tots els infants se sentin segurs i acollits i amb expectatives d'aprenentatge."
- L'equip directiu, segons l'article 11 del decret 101/2010, de 3 d'agost, "ha d'elaborar, desenvolupar i avaluar les programacions didàctiques en coherència amb el currículum que estableix aquest Decret i els criteris acordats en el projecte educatiu de centre."

Pel que fa a l'educació primària hem de tenir en compte el DECRET 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. "El Govern determina, en els termes que estableix la legislació vigent, el currículum, que inclou les dimensions, les competències bàsiques i els continguts clau propis de cada àmbit, els continguts i els criteris d'avaluació de cada àrea i les orientacions metodològiques i d'avaluació, sens perjudici de l'autonomia pedagògica que la llei atorga als centres educatius." És a dir, les escoles s'han de cenyir a les directrius del Govern, ja comença a desaparèixer la llibertat en la manera d'ensenyar els coneixements i es redueixen els continguts.

El Govern posa tots els esforços en que en aquesta etapa s'assoleixin les 'competències bàsiques', que s'entén com "la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació. Els currículums d'educació primària i secundària obligatòria inclouen les vuit competències bàsiques que ha d'assolir l'alumnat en finalitzar l'educació bàsica." Per determinar si l'alumnat ha assolit aquests coneixements els fan passar uns exàmens que els han d'aprovar per demostrar que tenen aquestes capacitats i poden passar a secundària.

Aquest decret també exposa que "els principis d'equitat, qualitat i d'excel·lència determinen i condicionen l'acció educativa ja que els processos d'ensenyament i aprenentatge s'han de personalitzar al màxim i han de tenir en compte la diversitat de tots els alumnes en el marc d'un sistema inclusiu. Els mestres i els equips docents han d'emprar estratègies per conèixer el ritme d'aprenentatge dels alumnes amb l'objectiu d'adaptar-se, progressivament i de forma immediata a les necessitats que aquests tenen." Podem observar que es parla de l'adaptació dels professors al desenvolupament individual de cada nen i que, per llei, aquest s'hauria de respectar.

Per últim, pel que fa al sistema d'avaluació, la llei marca que "l'avaluació dels aprenentatges ha de ser continuada, formadora i formativa i s'organitza en avaluacions internes i externes al centre. Aquestes avaluacions han de donar informació del progrés dels alumnes i l'anàlisi dels processos i dels resultats ha de promoure els canvis adients per a la millora. L'avaluació en la seva perspectiva formativa constitueix un element fonamental del procés d'aprenentatge i permet a l'alumne fer-se protagonista de la seva formació." Des del departament d'ensenyament defineixen l'avaluació com "una eina bàsica que ha de permetre determinar el grau en què es van aconseguint les intencions educatives i ha de donar elements per a la reflexió i revisió de la pràctica docent per aconseguir canvis i millores en el procés d'ensenyament i d'aprenentatge. Ha de ser una part fonamental en la programació, en el disseny i la realització de les activitats d'aprenentatge. Cal utilitzar la diversitat d'instruments d'avaluació: discussions en gran i en petit grup, preguntes i respostes orals, treballs individuals i en petit grup, exposició a l'aula dels treballs, problemes o investigacions fetes, realització de proves, etc. El coneixement explícit per part de l'alumnat dels criteris de correcció de cada instrument, alhora que facilita l'aprenentatge, dona eines per a nous aprenentatges. Tots aquests instruments es complementen i proporcionen informació al professorat i a l'alumnat i han de ser utilitzats en tots els moments del procés amb la finalitat de detectar, seguir, regular i retroalimentar el procés d'ensenyament i d'aprenentatge."

Pel que fa a la legislació de l'educació secundària s'ha de tenir present el decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria (ESO). La Generalitat de Catalunya, d'acord amb allò previst a l'article 131.3.c) de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, té atribució de potestat compartida per a l'establiment dels plans d'estudi corresponents a aquest cicle. Per tant, és el Govern de la Generalitat de Catalunya qui determina el currículum en el sistema educatiu català, de manera que especifica les competències bàsiques, els títols i la formació.

El currículum "s'ha d'orientar a l'adquisició de les competències bàsiques i ha de facilitar tant la incorporació dels alumnes als estudis posteriors i a la vida adulta com el desenvolupament de l'aprenentatge al llarg de la vida." Cal remarcar, també, que una de les prioritats d'aquest currículum és la continuïtat formativa de tots els alumnes per tal que després vulguin seguir amb els estudis i l'equip docent ha d'intentar que el màxim nombre d'alumnes finalitzin l'ESO.

A l'igual que en l'educació primària, aquest decret també remarca molt la importància del procediment d'avaluació a l'ESO. Així doncs, el decret diu que "l'avaluació formativa adquireix un caràcter fonamental i orientador a l'hora d'analitzar, valorar i reorientar, si cal, la pràctica docent de l'etapa educativa per aconseguir els objectius d'aprenentatge que estableix el currículum. Des de l'any 2010, es realitzen proves

d'avaluació diagnòstica i des de l'any 2012, proves de competències bàsiques a quart d'ESO."

- Annex 2: Entrevistes

ENTREVISTA A MANEL, LIBERI:

Escuela tradicional

- ¿Cómo definirías la escuela tradicional? En una frase/ en una palabra.
- ¿Porque crees que hay una necesidad en cambiar y reformar la escuela?

Escuela alternativa/libre

- ¿Qué tipo de escuelas crees que hay, dentro de esas que podemos nombrar como alternativas/revolucionarias?
- ¿Qué tipo de ideologías siguen estas escuelas?
- ¿Porque son importantes estas escuelas?
- ¿Que tienen de diferente con las que hablábamos anteriormente?
- ¿Cuándo vas a crear una escuela de este tipo, con que límites te encuentras delante de la ley? ¿Tienes que presentar algún papel especial o algún documento? ¿Cuál es el procedimiento?
- ¿Crees que están apoyadas por la ley? Explícanos sus límites legales.
- ¿Delante de la desmotivación de los niños y niñas, crees que se impulsan alternativas suficientes des del *departament d'ensenyament*?
- ¿Cómo explicarías el gran auge de estas escuelas?

Escuela Liberi

- Escuela Liberi.... ¿Cómo la definirías? ¿Qué tipo de escuela es? Escuela libre... ¿Libre de qué?
- ¿Qué tipo de ideologías pedagógicas seguís?
- ¿Cuáles son vuestros principios educativos?
- ¿Cuál es la manera de educar? Especificaciones pedagógicas
- Familia.. ¿Qué tipo de cambios ha dado?
- ¿Se enfrentan a un problema los niños cuando van a la secundaria?
- ¿Crees que enseñáis la competitividad suficiente y necesaria para después enfrentarse al mundo real?

ENTREVISTA A XELL. AINA ARGEMÍ:

L'educació lliure:

- Educació lliure, no directiva, viva, alternativa... S'utilitzen molts conceptes, quina és la diferència entre ells i quin diríem que els resumeix a tots?
- D'on prové aquesta escolarització?
- Quines serien les bases que hauria de tenir qualsevol educació?
- Com definiries l'escolarització tradicional? I amb una paraula? Amb què es diferencia de l'escola lliure?
- Perquè creus que l'educació tradicional està fracassant?
- Quins serien els objectius dels projectes d'educació lliure?
- Diferència entre el mestre de l'escola tradicional i el mestre de l'escola lliure? I de l'alumne?
- Quins problemes legislatius es poden trobar les escoles lliures a l'hora d'iniciar un projecte educatiu?
- Funcionar al marge del sistema també converteix a les escoles lliures amb elitistes, ja que tothom no pot pagar les quotes. ¿És així?
- Quin canvi ha donat la família i els pares perquè ara optin per l'escolarització lliure? Creus que hi ha algun perfil de família en concret?
- Perquè és tan difícil trobar escoles lliures de primària i secundària?
- S'enfronten a un problema els nens quan van a la secundària?
- L'educació lliure és fer que el nen aprengui a través del que necessita. I si decideix no aprendre res d'història, de matemàtiques...?
- Creus que els hi ensenyen la competitivitat suficient i necessària per després enfrontar-se al món real?
- Coneixes alguna persona que s'hagi educat en aquestes escoles i després s'hi hagi enfrontat a una selectivitat/universitat/feina?

XELL:

- Quina és la vostra funció? Que feu a XELL?

Escola La Caseta

- Escola La Caseta... com la definiries? Quin tipus d'escola és? Si em dius lliure... lliure de què?
- Quin tipus d'ideologies pedagògiques segueix?
- Quins són els vostres principis educatius?
- Quants alumnes hi ha?
- Com és un dia d'un nen en aquesta escola?

ENTREVISTA MARTÍ, EL TIL.LER, WALDORF:

- Per tu, què és educar?
- Com li explicaries a una persona que no sap què és, de què es tracta l'educació lliure/alternativa? I la Waldorf?
- Com descriuries l'educació tradicional?
- I quins són els objectius diferencials entre l'educació tradicional i la Waldorf?
- Creus que necessita renovar-se l'educació tradicional? Si és que si... Creus que està fracassant?
- Creus que serveixen els deures? Perquè no?
- Creus que serveixen els exàmens? Perquè no?
- Creus que els professors de l'escola tradicional s'equivoquen en alguns aspectes en el moment d'obligar a un nen a fer alguna cosa? Per exemple: quan obliguem a menjar.
- Que pensa la pedagogia Waldorf d'incloure la tecnologia a les aules? Ordinadors, mòbils?
- Quina creus que ha de ser la relació ideal entre alumne-professor? I entre alumne-pare?
- Quines són les pedagogies lliures, alternatives o diferents de la tradicional que estan més instaurades a Barcelona? Perquè heu elegit Waldorf a Catalunya?
- Perquè totes les escoles de caràcter "alternatiu" "Lliure" com Waldorf, no-directives... són escoles privades i no es planteja la iniciativa directament al departament d'ensenyament?
- Funcionar al marge del sistema també converteix a les escoles lliures amb elitistes, ja que tothom no pot pagar les quotes. ¿És així?

Waldorf

- Quina és l'essència de Waldorf i què la diferencia d'altres pedagogies?
- Com és el dia a dia d'un nen de la vostra escola?
- Diferències entre Waldorf i Montessori:
- Com es diferencia el perfil d'un nen de la vostra escola amb un nen escolaritzat a una escola convencional?
- Quin és el vostre procediment d'avaluació?
- Quins cursos teniu? Com separeu aquests cursos?
- Un cop els nens surten d'aquesta escola, tenen el nivell suficient per a enfrontar-se a unes proves PAU?
- Teniu estadístiques acadèmiques dels nois/noies que han sortit d'aquesta escola?
- Ha augmentat la demanda en els últims anys?
- Creus que la societat coneix aquestes alternatives?
- Us heu trobat amb dificultats legals?
- Quin futur preveus per les escoles Waldorf i l'educació alternativa en general?

ENTREVISTA PITU MARTÍNEZ. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT:

- Que hi penses sobre integrar la tecnologia a les aules?
- Creus que la tecnologia està sent suficient implantada a les aules?
- Quina és la situació de l'escola tradicional? Creus que en algun sentint, està fracassant?
- Que hi penses sobre l'educació que reben els nens, l'escola tradicional, la convencional, la pública? Creus que aquesta està adaptada a les necessitats del nen?
- Vam visitar una escola lliure on els nens no tenen obligacions, no tenen exàmens, no tenen un horari marcat ni pactat i predominen l'art, la cuida d'animals, l'agricultura... És el perfil de pedagogies alternatives i lliures instaurades a Catalunya. Que hi opines sobre aquest tipus d'ensenyament? Creus que adquireix el mateix nivell de coneixement un nen procedent d'aquesta pedagogia que un altre?
- Investigant sobre pedagogies lliures, hem de trobar una gran crítica als deures i les formes d'avaluació de l'escola tradicional. Que hi penses? Creus que és l'adient?
- Que pensaries sobre un nen de 10 anys que no llegeix i segons els seus professors, perquè no ho ha necessitat?
- Perquè creus que està augmentant tant la demanda a les escoles d'educació alternativa?
- Què és el que busca aquesta educació alternativa?
- Quins són els límits legals a l'hora de crear una escola?
- Diferents fonts ens han comentat les dificultats legals a l'hora de crear escoles d'educació alternativa, per què? Quines són aquestes dificultats?
- En totes les entrevistes que hem realitzat ens han comentat que estan lluitant perquè aquest tipus d'educació estigui recolzada per l'Estat, és veritat o ja els hi va bé estar al marge pel tema econòmic? És a dir: l'administració subvenciona i crear escoles públiques de pedagogies d'aquest tipus?
- Perquè es crea aquest sistema alternatiu de manera privada i, per tant, exclusiu?
- Ens van comentar que les quotes de les escoles lliures que tenen ràtios d'1 professor 8 alumnes, són les mateixes que escoles privades que en tenen ràtios d'1 professor 30 alumnes. Ens deien que això els enfadava perquè demostrava el negoci de l'educació privada. Que hi opines? Creus que l'escola lliure és un negoci igual?
- Hi ha espais d'educació que es fan dir espais lliures, on no es consideren escoles però sí que ofereixen ensenyament, però són il·legals. Què pot els hi pot passar als nens que van a aquests tipus 'd'escola'? Com actua la Generalitat davant d'aquests casos?
- Sobre els espais que comentàvem abans... Que hi penses sobre un nen de 14 anys que mai ha anat a l'escola, com se sentirà al començar un 3r d'ESO a un institut públic?
- Que creus que pot aportar fer cistells o ganxet a un nen de tercer de primària? Hi veus alguna cosa de profit?

- Un psicopedagog Waldorf ens va comentar que els alumnes de la seva pedagogia tenien molta més autonomia, més capacitat de reflexió i de decisió a diferència dels alumnes de les altres pedagogies. Que hi penses?
- En els últims anys, l'escola tradicional està intentant aplicar altres formes d'ensenyament a les aules, com els projectes. Creus que hi ha una voluntat de canviar l'educació tradicional? Perquè és tan difícil aplicar noves formes d'ensenyament a les aules?
- Quin futur preveus per l'educació tradicional? I l'educació alternativa?

ENTREVISTA A LA NOU. GEMMA, TONI I MARIA:

- Perquè vas decidir formar la Nou? Amb quins objectius?
- Quina és la vostra manera d'ensenyar?
- Creus que és anar en contra dels drets humans obligar a un nen a menjar-se tot el menjar del plat? O estar assegut dues hores?
- Perquè creus que les famílies prefereixen portar els seus fills en aquest espai en lloc de l'escola ordinària?
- Creus que l'escola tradicional està fracassant? Necessita renovar-se?
- Que penses dels exàmens? I dels deures?
- Quina estructura seguiu a la Nou?
- Quines pedagogies o referències seguiu?
- Com és el dia d'un nen a la nou?
- Quina és el paper de l'acompanyant i dels pares amb els nens?
- Hi ha un equip directiu?
- Com us financeu?
- La nou té suport per l'administració? Per què no?
- S'enfronten a un problema els nens quan van a la secundària?
- Ens pots explicar el cas d'en Martí?
- Com definiries l'escola ordinària/tradicional?
- Que penses sobre els mètodes d'avaluació de l'escola tradicional?
- Quina diferència hi ha entre un nen que ve a la nou amb un nen d'escola tradicional?
- Opinió escola tradicional.
- El nen assoleix els mateixos coneixements en la pedagogia lliure que a una escola ordinària?
- Casos que exemplifiquin pedagogia

ENTREVISTA IES MAREMAR. IES MAREMAR:

- Com definiries l'escola tradicional?
- Creus que cobreix totes les necessitats dels nens i nenes?
- Creus que està adaptada a les noves necessitats?
- Com veus l'evolució de l'escola tradicional?
- Què creus que hi falta?

- Què remarcaries de manera positiva? I negativa?
- A què és deguda la desmotivació?
- Què coneixes de l'educació alternativa?
- Què opines de les seves tàctiques?
- És positiu integrar alguns dels seus mètodes a l'escola tradicional com els projectes?
- Si és que sí, perquè no s'apliquen més coses?
- Creus que és anar en contra dels drets humans obligar a un nen a menjar-se tot el menjar del plat? O estar segut dues hores?
- Què penses de la forma d'avaluació de l'escola tradicional?
- Quin futur preveus per l'escola tradicional?